

1028

ใบรับรองปัญหาพิเศษ

ภาควิชาเทคนิคเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง กทม.

เรื่อง

การศึกษาวิธีการปลูกมันเทศของเกษตรกรในเขตภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

A STUDY ON SWEET POTATO PLANTING METHODS OF FARMERS IN THE CENTRAL AND THE NORTHEAST OF THAILAND.

โดย

นางสาวจิรวัดนา รัตนวิชัย

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร

วท.บ. (พัฒนาการเกษตร)

เมื่อวันที่ 23 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2536

ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ

23, 8.1, 2536

(อาจารย์ สมยศ เดชภักรัตนมงคล)

กรรมการปัญหาพิเศษ

23, 8.1, 2536

(อาจารย์ เอนก บุญยืน)

กรรมการปัญหาพิเศษ

26, 8.1, 36

(ผศ. อภิชาติ ศรีสันติธรรม)

หัวหน้าภาควิชา

26, 8.1, 36

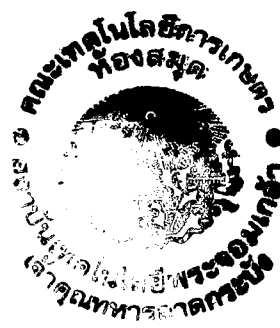
(อาจารย์ สนั่น นิลเพชร)

รฟพ.

ก 512ก

2535

14228

ปัญหาพิเศษ

การศึกษาวิธีการปลูkmันเทศของเกษตรกรในเขตภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

A STUDY ON SWEET POTATO PLANTING METHODS OF FARMERS IN THE CENTRAL AND THE NORTHEAST OF THAILAND.

โดย

นางสาวจิรวัดนา รัตนวิชัย

T096044

เสนอ

ภาควิชาเทคนิคเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (พัฒนการเกษตร)

รฟ.

พ.ศ. 2536

๑๕๑๓ก

๒๕๓๖

เลขหมู่.....
 เลขทะเบียน ๑๖๐๔๔
 วันเดือนปี 1 JUN 1993

บทคัดย่อ

เรื่อง : การศึกษาวิธีการปลูกมันเทศของเกษตรกรในเขตภาคกลาง
และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โดย : นางสาวจิรวัดนา รัตนวิชัย

ชื่อปริญญา : วิทยาศาสตรบัณฑิต (พัฒนาการเกษตร)

สาขาวิชาเอก : พัฒนาการเกษตร

ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ :

(อาจารย์สมยศ เดชภิรัตน์มงคล)

..๒๖../..๗../..๒๕๖๖

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยเรื่องนี้คือ ศึกษาวิธีการปลูกมันเทศของเกษตรกรในเขต
ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (SEMI-STRUCTURED INTERVIEW)
เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 ราย
ในเขตภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้ทำการคัดเลือกในเขตภาคกลาง 9 จังหวัด
ให้เหลือ 1 จังหวัด และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 17 จังหวัดให้เหลือ 1 จังหวัด โดยใช้วิธีการ
สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (SIMPLE RANDOM SAMPLING) จากนั้นทำการจับฉลากชื่อจังหวัดและทำการ
เลือกเกษตรกรผู้รับการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (ACCIDENTAL SAMPLING) เขตละ
5 ราย และนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์แบบสถิติเชิงพรรณนา (DESCRIPTIVE STATISTICS)

จากการศึกษาพบว่า มันเทศสามารถปลูกได้ทั้งก่อนและหลังฤดูเก็บเกี่ยว ในเขตจังหวัด
ภาคกลาง และมักปลูกมันเทศตามริมชายฝั่งแม่น้ำโขง ในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
มันเทศสามารถสามารถเจริญเติบโตได้ดีในดินทรายหรือดินเหนียวปนทราย

มันเทศที่ปลูกในท้องที่ 2 จังหวัดมีทั้งหมด 4 พันธุ์ และพันธุ์เหล่านี้ไม่ทราบประวัติการนำ
เข้ามาแน่ชัด พันธุ์ที่เกษตรกรนิยมปลูกคือ พันธุ์อู๊กาและพันธุ์หัวแดง เนื้อขาว ส่วนวิธีการรักษาพันธุ์

จะมีขั้นตอนคล้ายๆกันคือ หลังเก็บเกี่ยวมันเทศแล้วจะมีการนำยอดพันธุ์มาปลูกในส่วน หรือพื้นที่ว่าง มีบางรายอาจจะซื้อยอดพันธุ์มาปลูก หลังปลูกมันเทศแล้วเกษตรกรแทบไม่ต้องดูแลรักษาเลย ปัญหาที่มีอยู่บ้างในการปลูกมันเทศคือ เรื่องของด้วงงวงมันเทศและเสี้ยนดิน หลังการปลูกแล้วประมาณ 3 เดือน ก็จะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ วิธีการเก็บเกี่ยวนี้ส่วนใหญ่จะขุดครั้งเดียวแล้วขายผลผลิตสด ผลผลิตมันเทศที่ได้ขึ้นอยู่กับท้องถิ่น รายได้เฉลี่ยของท้องถิ่น 2 จังหวัดประมาณ 5,000-9,000 บาท /ไร่

เกษตรกรไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องตลาดขายผลผลิต เพราะสามารถขายได้ทั้งในหมู่บ้าน หมู่บ้านข้างเคียง และไปขายที่ตลาดในอำเภอ-ต่างจังหวัด ปัจจุบันจะมีพ่อค้ามารับซื้อถึงท้องถิ่น ผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่เกษตรกรจะขาย คิดเป็น 80-90 % ของผลผลิตทั้งหมดขึ้นอยู่กับท้องถิ่น ส่วนผลผลิตที่เหลือก็บริโภคในครอบครัว

เนื่องจากมันเทศเป็นพืชที่ปลูกง่ายและให้รายได้ดี สมควรที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกให้กว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเขตร้อนน้ำฝน ที่สำคัญคือต้องเลือกพื้นที่ที่เหมาะสม ให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับวิธีการปลูก วิธีรักษาพันธุ์ การเก็บเกี่ยว การตลาด และการบริโภค ถ้าเป็นไปได้ควรที่จะหาเกษตรกรที่ส่งเสริมให้ปลูกไปศึกษาดูงานในท้องที่ปลูกประสบผลสำเร็จอยู่แล้ว นอกจากนั้นควรให้คำแนะนำแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องในระยะ 2-3 ปีแรกของการส่งเสริม

งานวิจัยที่น่าจะดำเนินการเพิ่มเติมในอนาคตเกี่ยวกับการปลูกมันเทศคือ วิธีการป้องกันการระบาดของด้วงงวงมันเทศและเสี้ยนดินอย่างถูกวิธี วิธีการเก็บรักษาหัวมันเทศให้ได้นานหลังการเก็บเกี่ยว และศึกษาวิธีการแปรรูปอาหารจากมันเทศ

คำนิยม

การทำปัญหาพิเศษเรื่อง "การศึกษาวิธีการปลูกมันเทศของเกษตรกรในเขตภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีก็เพราะความอนุเคราะห์จากหลายท่าน ที่ให้การสนับสนุน รวมถึงความกรุณาของประธานกรรมการปัญหาพิเศษ อ.สมยศ เดชภิรัตน์มงคล และกรรมการปัญหาพิเศษอีกทั้งสองท่าน คือ อ.เอนก บุญเย็น และผศ.อภิชาติ ศรีสันติธรรม ที่ให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องด้านเนื้อหา วิธีการวิจัย และถ่ายทอดความรู้ต่างๆ จนกระทั่งสำเร็จลุล่วงไปอย่างสมบูรณ์

ท้ายสุดนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา เพื่อนๆ และน้องๆ ที่เป็นกำลังใจในการทำปัญหาพิเศษฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มา ณ โอกาสนี้ด้วย

นางสาวจิรวัดนา รัตนวิชัย

กุมภาพันธ์ 2536

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	ก
สารบัญภาพ	ข
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	1
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	1
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของมันเทศ	2
การปลูกมันเทศ	3
บทที่ 3 การศึกษา	
การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา	5
การสำรวจเบื้องต้น	5
การเก็บข้อมูล	6
การวิเคราะห์ข้อมูล	7
ระยะเวลาและสถานที่เก็บข้อมูล	7
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
การปลูกมันเทศ บ้านป่า อำเภอบางปะหัน	
จังหวัดอุตรดิตถ์	8
ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน	8
สภาพกายภาพ	8
อาชีพ	9
กิจกรรมของเกษตรกร	9

สารบัญ (ต่อ)

ระบบการปลูกพืช	10
ประวัติการปลูกมันเทศ	10
การปลูกมันเทศ	11
พันธุ์	11
พื้นที่ปลูก	12
การเตรียมพันธุ์	13
การเตรียมดิน	13
การปลูก	14
การดูแลรักษา	14
การเก็บเกี่ยว	15
การกระจายผลผลิต	16
การตลาด	16
รายได้เมื่อเทียบกับพืชอื่น	17
แรงงาน	17
ปัญหา	17
การปลูกมันเทศ บ้านหาดคำ อำเภอเมือง	
จังหวัดหนองคาย	19
ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน	19
สภาพกายภาพ	20
อาชีพ	20
กิจกรรมของเกษตรกร	21
ระบบการปลูกพืช	21

สารบัญ (ต่อ)

ประวัติการปลูกมันเทศ	21
การปลูกมันเทศ	
พื้นที่	22
พื้นที่ปลูก	22
การเตรียมดิน	23
การปลูก	23
การดูแลรักษา	25
การเก็บเกี่ยว	25
การกระจายผลผลิต	25
การตลาด	26
รายได้เมื่อเทียบกับพืชอื่น	26
แรงงาน	26
ปัญหา	27
การส่งเสริมและแหล่งความรู้	27
บทที่ 5 การสรุปและข้อเสนอแนะ	
ความนำ	30
วิธีศึกษา	31
สรุปและวิจารณ์ผลการศึกษา	31
ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกมันเทศ	35
เอกสารอ้างอิง	38
ภาคผนวก	39

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ระบบการปลูกพืช (CORPPING PATTERN) จังหวัดอุษุธรธา	10
2	ระบบการปลูกพืช (CORPPING PATTERN) จังหวัดหนองคาย	21
3	เปรียบเทียบข้อมูลบางประการเกี่ยวกับการปลูกมันเทศทั้ง 2 จังหวัด ในเขตภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	32

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1-2	แสดงสถานที่ที่ทำการศึกษา	
	บ้านป่า อำเภอบางปะหัน จังหวัดอยุธยา	40
	บ้านหาดคำ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	41

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การปลุกมันเทศมีอยู่ทั่วไปเกือบทุกภาคของประเทศไทย แต่วิธีการปฏิบัติของเกษตรกรที่ปลุกมันเทศในแต่ละภาคจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ แหล่งน้ำ แรงงาน และความสะดวกในการปลูก ซึ่งการปลุกมันเทศของเกษตรกรนั้นจะแตกต่างกันไปจาก วิธีการปลุกมันเทศของกรมส่งเสริมการเกษตรหรือกรมวิชาการเกษตรแนะนำ ดังนั้นผลผลิตมันเทศที่เกษตรกรได้รับจึงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ และมีคุณภาพไม่ดี ถึงแม้ว่าในปัจจุบันทางโรงงานอุตสาหกรรมได้มีการรับซื้อมันเทศจากเกษตรกรเพื่อนำไปแปรรูปให้ราคาดี แต่ผลผลิตมันเทศที่เกษตรกรได้รับ ส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาด้านคุณภาพอยู่มาก ถ้าเกษตรกรมีวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องวิธีตามที่กรมส่งเสริมการเกษตรหรือกรมวิชาการเกษตรได้แนะนำแล้วจะเป็นวิธีทางหนึ่งที่สามารถเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของมันเทศได้ แต่เกษตรกรไม่ปฏิบัติกันทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลายสาเหตุ ดังนั้นการที่จะแนะนำให้เกษตรกรปฏิบัติอย่างไร จึงต้องศึกษาวิธีการปลุกมันเทศของเกษตรกรเสียก่อน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการหาแนวทาง การแก้ไข ปัญหาทางด้านผลผลิตและคุณภาพของมันเทศ โดยวิธีการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาวิธีการปลุกมันเทศของเกษตรกรใน เขตภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการปลุกมันเทศของเกษตรกร

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของมันเทศ (BOTANY)

มันเทศเป็นพืชมีถิ่นกำเนิดทางเขตร้อนของทวีปอเมริกาอยู่ในตระกูล CONVULVULACEAE มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Ipomoea batatas และมีชื่อสามัญว่า SWEET POTATO (ไซว พงษ์เก่า, 2534:492) ลำต้นของมันเทศเป็นเถาเลื้อย (VINE) และจะมีรากงอกตามข้อที่แตะบริเวณผิวดิน (กฤษฎา สัมพันธ์รักษ์, 2531:160) ใบของมันเทศเป็นแบบใบเดี่ยว (SIMPLE LEAF) ซึ่งขนาดและรูปร่างของใบนั้น นอกจากจะแตกต่างกันไปตามพันธุ์แล้ว แม้กระทั่งในต้นเดียวกันก็อาจมีรูปร่างของใบแตกต่างกันไปได้ แผ่นใบส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายรูปหัวใจ (OVATE) ขอบใบเรียบหยักเว้าลึกขึ้นอยู่กับพันธุ์ (สมยศ เดชภีรตินมงคล, 2535:11) มันเทศมีดอกเกิดเป็นช่อตามมุมใบช่อดอกเป็นแบบ RACEME ดอกมีก้านช่อดอกแข็งแรงซึ่งมักยาวกว่าก้านใบ (ไซว พงษ์เก่า, 2534:496) ดอกของมันเทศเป็นดอกสมบูรณ์เพศ การผสมส่วนใหญ่เป็นการผสมข้ามเพราะมีลักษณะเป็นพวก SELF-INCOMPATIBILITY (สมยศ เดชภีรตินมงคล, 2535:12) รูปร่างของดอกคล้ายปากแตร หรือดอกผักปังของไทย ดอกมีสีชมพู และสีม่วง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2531:2) ผลของมันเทศเป็นแบบ CAPSULE ภายในมี 2-4 เมล็ด เมล็ดมีขนาดเล็กสีดำ รูปร่างค่อนข้างแบน ผิวด้านหนึ่งเรียบ ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นเหลี่ยม (ไซว พงษ์เก่า, 2534:496) เปลือกของเมล็ดค่อนข้างหนา น้ำ และออกซิเจน ซึมผ่านเข้าไปได้ยาก ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การงอกของเมล็ด มีความแตกต่างกันมาก (สมยศ เดชภีรตินมงคล, 2535:14) มันเทศมีระบบรากแบบ FIBROUS ADVENTITIOUS ROOT รากเกิดจากข้อของลำต้นที่ทอดไปตามผิวดิน รากของมันเทศจะเป็นที่สะสมอาหาร และใช้รับประทานได้ เรียกว่า "หัว" (ทศพร แจ้จรัส, 2531:24) ซึ่งสมยศ เดชภีรตินมงคล (2535:14) กล่าวว่า หัวของมันเทศเกิดจากการขยายตัวของ ADVENTITIOUS ROOT ของลำต้นที่ใช้ปลูก หรือลำต้นที่เลื้อยไปตามดิน หัวมีขนาดรูปร่าง และสีแตกต่างกันไปตามพันธุ์ ผิวอาจเรียบหรือขรุขระ สำหรับเนื้อจะมีสีขาวไปจนถึงสีชมพูอ่อนปนส้ม หัวของมันเทศจะมีตา (ADVENTITIOUS BUD) ใต้ซอกซายพันธุ์ได้ เมื่อนำไปปลูกจะพบว่า มียอดอ่อนเจริญออกมา

การปลูkmันเทศ

มันเทศสามารถปลูกได้ทั่วไปเกือบทุกภาคของประเทศไทย แต่ที่ปลูกกันมากและให้ผลดีคือ จังหวัดในภาคกลาง รองลงมาคือจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ไสว พงษ์เก่า, 2534:490) การปลูkmันเทศสามารถปลูกได้ปีละ 2 ครั้ง ครั้งแรกคือในช่วงต้นฤดูฝนในราว เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนมิถุนายน และ การปลูกครั้งที่สอง จะเริ่มเดือนกันยายน ถึงเดือนพฤศจิกายน (สมยศ เดชภีรัตน์มงคล, 2535:17) ก่อนการปลูkmันเทศควรจะมีการเตรียมดินให้ดีโดยทำการไถตะคาก ดินไว้ก่อน 10-15 วัน แล้วจึงไถแปร หรือไถพรวน ประมาณ 2-3 ครั้ง เพื่อให้สภาพดินร่วนซุย และเป็นการทำจัดวัชพืชพร้อมกัน (ไสว พงษ์เก่า, 2534:499) เมื่อเตรียมดินเสร็จเรียบร้อยแล้ว ควรยกร่องปลูกเพราะจะทำให้ผลผลิตดีกว่าปลูกบนที่ราบ โดยร่องที่ยกขึ้นนั้นควรเป็นรูปสามเหลี่ยม หรือเป็นแบบลูกฟูกมีความสูง 45-60 ซม. (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2531:12 และ YERMANOS, P.M. 1985:293) ส่วนที่ใช้ปลูกอาจจะเป็นยอดหรือใช้หัวแบ่งเป็นส่วนๆ หากยอดปลูกมีจำนวน ไม่เพียงพอ ก็อาจจะใช้ส่วนของลำต้นที่ยังไม่แก่เกินไปปลูก โดยตัดเป็นท่อนๆให้มี 6-8 ข้อ ยาว ประมาณ 30-40 ซม. (สมยศ เดชภีรัตน์มงคล, 2535:19) ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตร(2531:15) ได้แนะนำเกษตรกรว่า ระยะปลูกที่ให้ผลผลิตที่ดีที่สุดคือ ระยะปลูกระหว่างต้นห่างกัน 30 ซม. และ ระยะปลูกระหว่างแถวห่างกัน 100 ซม. ซึ่งสอดคล้องกับ กฤษฎา สัมพันธ์อารักษ์ (2531:162) และสวัสดิ์ สุวฑิต(2520:37) ส่วนวิธีการปลูkmันเทศจะแตกต่างกัน ตามความนิยมของแต่ละภาค โดยสมยศ เดชภีรัตน์มงคล(2532:20-22) กล่าวว่า วิธีการปลูkmันเทศนั้นมีหลายวิธี ขึ้นกับความ สะดวกของเกษตรกรที่จะเลือกใช้ ดังนี้คือ วิธีที่ 1 ปลูกแบบวางเถามันเทศขนานไปบนสันร่องโดย ใช้มือจับโคนเถามันเทศ กดลงบนสันร่อง แล้วลากถอยหลังพร้อมกับกลบเถาไปด้วย โดยให้ยอด มันเทศโผล่เหนือดิน 3-4 ใบ วิธีที่ 2 ปลูกแบบวางเถามันเทศให้เอียงทำมุม 45 องศากับผิวดิน โดยให้ปลายยอดมันเทศโผล่เหนือดิน 3-4 ใบ วิธีที่ 3 ปลูกแบบฝังให้หัวท้ายโผล่เหนือดินโดยใช้ มือจับช่วงกลางเถามันเทศกลบดินลึกประมาณ 12 ซม. ให้หัวท้ายเถามันเทศโผล่เหนือดิน วิธีที่ 4 ปลูกแบบมัดนมวดโคนเถามันเทศเป็นวงกลม โดยฝังเถามันเทศที่นมวดเป็นวงกลมแล้วไว้ใต้ดินให้ ปลายเถามันเทศโผล่เหนือดิน (ไสว พงษ์เก่า, 2534:500 และศิริ ผาสุก 2531:63) หลังการ

ปลูกมันเทศแล้วประมาณ 3-4 เดือนก็สามารถเก็บเกี่ยวได้ ถ้ามีการบำรุงรักษาอย่างดีผลผลิตที่ได้จะอยู่ระหว่าง 2-8 ตันต่อไร่ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับ พันธุ์ ดินที่ปลูก ฤดูปลูก และปัจจัยอื่นๆด้วย (ชัยชาญ วงศ์สัมพันธ์, 2531:2) นอกจากนี้แล้วการปลูกมันเทศมักจะมีโรคที่สำคัญโดยทั่วไป คือ โรคใบจุด และโรคหัวเน่า (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2531:22-23 และอุดม โกสีย์สุก, 2530:11) ส่วนแมลงศัตรูมันเทศที่สำคัญ คือ ตัวงวงมันเทศ และเสี้ยนดิน (ไสว พงษ์เก่า, 2534:505-506 และสมยศ เดชภีรัตนมงคล, 2535:29-31) ดังนั้นหากมีวิธีการป้องกันและกำจัดโรคแมลงศัตรูมันเทศที่ถูกต้อง ก็จะช่วยลดปัญหาการเข้าทำลายของโรคแมลงศัตรูมันเทศตามส่วนต่างๆ ของมันเทศได้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2531:27)

บทที่ 3
วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษา

1. การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา

คัดเลือกพื้นที่ศึกษาโดยการกำหนดให้ ภาคกลางคัดเลือกพื้นที่จะศึกษา 1 จังหวัดต่อ 1 แห่ง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือคัดเลือกพื้นที่จะศึกษา 1 จังหวัดต่อ 1 แห่ง โดยพิจารณาถึงลักษณะวิธีการเกี่ยวกับการปลูกริมถนนของเกษตรกรแต่ละภาค ในสถานที่แต่ละแห่งที่ได้ระบุไว้ในผลการสำรวจ มีดังนี้

สถานที่	ข้อสังเกต
1. บ้านป่า ตำบลบ้านม้า อำเภอบางปะหัน จังหวัดอยุธยา	ปลูกก่อนและหลังการทำนา ปลูกเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน ขั้นตอน ไถตะ-ไถพรวน แล้วขอร่องปลูก เก็บเกี่ยวเดือนกันยายน-ตุลาคม
2. บ้านหาดคำ ตำบลบ้านหาดคำ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	ปลูกตามริมฝั่งแม่น้ำโขง ปลูกเดือนตุลาคม ขั้นตอน ไถตะ-ไถพรวน หรือไถเดินตาม ขอร่องปลูก เก็บเกี่ยวเดือนกุมภาพันธ์

2. การสำรวจเบื้องต้น

หลังจากที่คัดเลือกพื้นที่เก็บข้อมูลแล้ว ผู้สำรวจได้ออกไปสำรวจเบื้องต้นก่อน เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าพื้นที่ที่ได้คัดเลือกมีความเหมาะสมที่จะศึกษา โดยกำหนดว่าแต่ละจุดควรมีการปลูกริมถนนอย่างน้อย 5 รายและปลูกมาในท้องถิ่นอย่างน้อย 5 ปี (ซีซซาญ วงศ์สามัญ, 2531:5)

การสำรวจนี้ได้ทำช่วง เดือนตุลาคม พ.ศ. 2535 จากการสำรวจพบสรุปได้ดังนี้คือ
จุดที่ 1 คือ จังหวัดอุษษยาที่บ้านป่า ตำบลบ้านม้า อำเภอบางปะหัน จังหวัดอุษษยา
มีความเหมาะสมที่จะเก็บข้อมูลได้ (ซึ่งได้จากการสอบถามพ่อค้า แม่ค้า และบุคคลทั่วไปในจังหวัด
อุษษยา ถึงแหล่งการปลูกมันเทศมากที่สุดของจังหวัดอุษษยา)

จุดที่ 2 คือ จังหวัดหนองคายที่บ้านหาดคำ ตำบลหาดคำ อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย
เป็นจุดที่มีการปลูกมันเทศตามริมฝั่งแม่น้ำโขงค่อนข้างมาก ซึ่งขณะที่ไปสำรวจมีพื้นที่บางแห่งกำลัง
เริ่มปลูกมันเทศ จึงได้ตัดสินใจเลือกบ้านหาดคำเป็นจุดศึกษา และคิดว่าน่าจะเป็นตัวแทนสำหรับ
การปลูกมันเทศของเกษตรกรตามริมฝั่งแม่น้ำโขงได้เป็นอย่างดี เมื่อออกไปสำรวจพบว่ามีความ
เหมาะสมที่จะเป็นสถานที่เก็บข้อมูลได้

ในการสำรวจแต่ละจุดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง จุดที่มีความเหมาะสมที่จะศึกษา ผู้สำรวจได้
พบผู้นำของหมู่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) เพื่อชี้แจงเรื่องที่จะออกมาศึกษาพร้อมกับขอความร่วมมือ และแจ้ง
ช่วงเวลาที่ จะออกไปเก็บข้อมูลให้ผู้นำหมู่บ้านได้ทราบ และขณะเดียวกันก็ได้สอบถามรายชื่อของ
เกษตรกรที่ปลูกมันเทศ ตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดคือ มีเกษตรกรที่ทำกิจกรรมอย่างน้อย 5 ไร่
และมีการปลูกมันเทศมาแล้วอย่างน้อย 5 ปี

นอกจากนั้นได้สอบถามเกษตรกรผู้ปลูกมันเทศด้วย เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐาน และขั้นตอน
การปฏิบัติต่างๆเกี่ยวกับการปลูกมันเทศ

3. การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกมันเทศตามจุดต่างๆ ทั้ง 2 จุดข้างต้น ทำในลักษณะ
การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (SEMI-STRUCTURED INTERVIEW) โดยอาศัยกรอบคำถามที่
แสดงไว้ในภาคผนวก คือ เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดกรอบคำถามกว้างๆ ไว้ล่วงหน้า โดย
ผู้สำรวจจะมีการสัมภาษณ์และจัดบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ไปพร้อมๆกัน ซึ่งในการสัมภาษณ์แต่ละจุด
จะยึดกรอบคำถามที่กำหนดไว้เป็นหลัก ในวันแรกที่เดินทางไปถึงแต่ละจุดที่ศึกษา บุคคลแรกที่
ผู้สำรวจเดินทางไปพบคือ ผู้นำของหมู่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) เพื่อสอบถามข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน

ขณะเดียวกันก็แจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูลแก่ผู้นำท้องถิ่นด้วย หลังจากนั้นจึงไปสัมภาษณ์เกษตรกร โดยในแต่ละจุดได้สัมภาษณ์เกษตรกรที่ปลูกมันเทศจำนวน 5 ราย การสัมภาษณ์ผู้นำของหมู่บ้านใช้เวลาไม่ค่อนมากนักคือ ประมาณ 20-30 นาที ส่วนการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ปลูกมันเทศใช้เวลาค่อนข้างมากคือ ประมาณ 1-2 ชั่วโมง / ราย และแต่ละแห่งเกษตรกรได้พาออกไปดูแปลงปลูกมันเทศด้วย การสัมภาษณ์เกษตรกรบางรายก็สัมภาษณ์ที่แปลงปลูกมันเทศ ซึ่งช่วงที่ออกไปเก็บข้อมูลนั้น ที่จังหวัดอุษาคเนย์เป็นระยะที่เกษตรกรเก็บเกี่ยวมันเทศพอดี และที่จังหวัดหนองคาย เป็นระยะที่เกษตรกรกำลังปลูกมันเทศ จึงทำให้ผู้สำรวจได้เห็นกิจกรรมต่างๆของเกษตรกรด้วย การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะเป็นแบบรายบุคคลเพราะพื้นที่ปลูกของเกษตรกรแต่ละแห่งต่างกัน เกษตรกรที่ให้สัมภาษณ์มักจะอยู่ที่แปลงปลูกของตนเอง และบางครั้งเกษตรกรปลูกมันเทศเสร็จแล้ว ผู้สำรวจต้องไปสัมภาษณ์ที่บ้าน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้รับรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (SEMI-STRUCTURED INTERVIEW) ได้นำมาวิเคราะห์แบบสถิติเชิงพรรณนา (DESCRIPTIVE STATISTICS)

5. ระยะเวลาและสถานที่เก็บข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 17-21 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2535 ในเขตภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาพที่ 1 และภาพที่ 2 แสดงสถานที่ที่ทำการศึกษาดังนี้คือ

วัน	สถานที่เก็บข้อมูล
17-18 ตุลาคม 2535	บ้านป่า ตำบลบ้านม้า อ.บางปะหัน จ.อุษาคเนย์
20-21 ตุลาคม 2535	บ้านหาดคำ ตำบลหาดคำ อ.เมือง จ.หนองคาย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การปลูกมันเทศ

บ้านป่า ตำบลบ้านม้า อำเภอบางปะหัน จังหวัดอยุธยา

ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน

บ้านป่า อยู่ห่างจากอำเภอบางปะหันประมาณ 4 กิโลเมตร นายสำราญ เอกสนธิ ผู้ใหญ่บ้านบ้านป่าเล่าว่า เดิมชาวบ้านย้ายมาจากบ้านคลองसान ซึ่งห่างออกไปทางทิศใต้ของหมู่บ้าน 3 กิโลเมตร เนื่องจากบ้านคลองसानมีพื้นที่ทำกินอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้านมาก ชาวบ้านจึงย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านป่าได้ประมาณ 50 ปีมาแล้ว เดิมเป็นป่าและเป็นทำเลียงช้าง-เลี้ยงม้ามาก่อน แรกมาตั้งครัวเรือนมี 4-5 ครัวเรือน ประกอบอาชีพทำนา

ปัจจุบันบ้านป่ามีประมาณ 95 ครัวเรือนมีจำนวนประชากรประมาณ 550 คน ร้อยละ 20 ของครอบครัวในหมู่บ้าน จะไปทำงานนอกหมู่บ้าน คือจังหวัดอยุธยา ไปทำงานที่บริษัทญี่ปุ่น (ทำเพลาลูกปัด) และบริษัทिताชิ หมู่บ้านมีวัด 2 แห่ง คือวัดโพธิ์ทอง และวัดร้าง โรงเรียนมี 1 แห่ง คือโรงเรียน โพธิ์ทอง งานประเพณีของหมู่บ้านไม่แตกต่างจากหมู่บ้านทั่วไป เช่น มีเทศกาลทำบุญขึ้นปีใหม่ ทำบุญเข้าพรรษา-ออกพรรษา เทศกาลสงกรานต์ ฯลฯ ชาวบ้านมีอาชีพสำคัญ คือ ทำนา (ปลูกข้าวเจ้า) รองลงมาคือ ปลูกมันเทศ นอกจากนี้ก็จะมี การเลี้ยงสัตว์ ทำอิฐ และจักรสาน บ้างเล็กน้อย

สภาพกายภาพ

อาณาเขตติดต่อ	ทิศเหนือ	จด	ตำบลหันสังข์
	ทิศใต้	จด	หมู่ 2 ตำบลบ้านม้า
	ทิศตะวันออก	จด	ตำบลหันสังข์
	ทิศตะวันตก	จด	ตำบลทับน้ำ

- สภาพดินทั่วไป ดินจะประกอบด้วยทราย คือ เป็นดินเหนียวปนทราย (SANDY CLAY)
- สภาพภูมิอากาศ ตามฤดูกาลทั่วไป คือฤดูร้อน อากาศร้อนจัด ฤดูหนาว อากาศเย็น และฤดูฝน ฝนจะตกไม่สม่ำเสมอ บางปีฝนตกมาก บางปีฝนตกน้อย หรือบางปีมีฝนตกล่าช้า ทำให้การปลูกมันเทศต้องเลื่อนออกไป
- แหล่งน้ำ ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติเลย เกษตรกรต้องร่อนน้ำฝนเป็นหลักใหญ่ในการทำนา และปลูกมันเทศ แต่มีบางรายแก้ปัญหาโดย ขุดบ่อดิน มาใช้ในการเกษตร บางรายต้องซื้อน้ำมันเชื้อเพลิง เพื่อขอมันน้ำจากแหล่งน้ำของเพื่อนบ้านเข้าพื้นที่ทำการเกษตร
- การติดต่อซื้อขาย เกษตรกรจะมีร้านค้า 2 ร้านในหมู่บ้านไว้ซื้อของใช้ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน และเกษตรกรบางรายจะมีรถขายของทุกชนิด วิ่งขายไปตามบ้านทุกๆวัน ซึ่งชาวบ้านจะสะดวกมากโดยไม่ต้องไปซื้อของที่ไกลๆ ตลาดขายมันเทศ อดีตเกษตรกรจะเหมารถ แล้วไปขายมันเทศกันเอง ที่ตลาดในจังหวัดอ่างทอง ในปัจจุบันจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงพื้นที่ปลูก หรือถึงบ้าน

อาชีพ

- อาชีพหลัก คือ ทำนา พื้นที่ที่ปลูกมากที่สุด 80 ไร่ /ครอบครัว มีพื้นที่ปลูกทั่วไป 5-10 ไร่ /ครอบครัว และมีพื้นที่ปลูกน้อยที่สุด 1-2 ไร่ /ครอบครัว (ซึ่งมีพื้นที่ปลูกโดยรวมประมาณ 350 ไร่ /ครอบครัว)
- อาชีพรอง คือ ปลูกมันเทศประมาณ 100-250 ไร่ ขึ้นกับปริมาณน้ำฝนเป็นหลัก
- อาชีพอื่น คือ ทำงานบริษัทญี่ปุ่น และบริษัทิตาชิ มีร้อยละ 20 ของประชากรในหมู่บ้าน

กิจกรรมของเกษตรกร

- การปลูกพืช ทำนา และปลูกมันเทศ มีปลูกถั่ว และข้าวโพดบ้างเล็กน้อย

ข้าวที่ปลูก พันธุ์ข้าวเจ้าพวงเมล็ดสั้น ปลูกไว้กินและขาย
 มันเทศ พันธุ์อีกา และพันธุ์ปากช่อง ปลูกไว้กินและขาย
 การเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงวัว ส่วนมาก และมีเลี้ยงเป็ด เลี้ยงหมู บางราย
 อื่นๆ ทำอัฐ และจักรสาน บางราย

ตารางที่ 1 ระบบการปลูกพืช (CORPPING PATTERN)

ชนิดพืช	วัตถุประสงค์	เดือน											
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ข้าวพวงเมล็ดสั้น	กิน / ขาย	_____											
มันเทศ(2 พันธุ์)	กิน / ขาย	_____											

ประวัติการปลูกมันเทศ

อาชีพดั้งเดิม เกษตรกรจะทำนา ปลูกข้าวเจ้าส่วนมาก แต่ปรากฏว่าบางปีปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมาไม่ท่วมขังที่นา เกษตรกรเลยลองปลูกมันเทศปรากฏว่าได้ผลดี จึงปลูกกัน

พันธุ์มันเทศที่นำมาปลูกเดิมมีหลายพันธุ์ เช่น ต่อเฟือก ไร่โือกพวง กำมะหยี่ อู๊ทีย จังจก และนิโกร ปัจจุบันสูญพันธุ์หมดแล้ว คงเหลือที่นิยมปลูกคือ พันธุ์อีกาหรือพันธุ์ไข่ และพันธุ์ปากช่อง ซึ่งพันธุ์เหล่านี้ไม่ทราบประวัติแน่ชัดว่ามีการนำมาจากไหน ทราบแต่เพียงว่ามีการนำมาปลูกนานแล้ว และปัจจุบันทั้ง 2 พันธุ์ คือ พันธุ์อีกาและพันธุ์ปากช่อง ขายผลผลิตได้ราคาดี นิยมบริโภคของบุคคลทั่วไป เพราะเชื่อม หรือนึ่ง จะนำมารับประทาน และเมื่อปลูกมันเทศทั้ง 2 พันธุ์แล้ว จะให้ผลผลิตดีไม่ต้องดูแลรักษา

การปลุกมันเทศ

พันธุ์

พันธุ์ที่เกษตรกรปลุกมี 2 พันธุ์คือ พันธุ์อู๋กาและพันธุ์ปากช่องเกษตรกรจะเรียกชื่อพันธุ์ตามสีของยอดและลักษณะหัวมันเทศ เช่น พันธุ์อู๋กา จะมีสีของยอดคือ ม่วงคล้ำคล้ายอู๋กา และบางครั้งจะเรียกพันธุ์นี้ว่า พันธุ์ไข่ เพราะมีลักษณะสีหัวรูปร่างคล้ายไข่ พันธุ์อู๋กาจะเป็นที่นิยมปลูกมากที่สุดและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค เวลามาเชื่อม หรือหนึ่ง จะสวยน่ารับประทาน และราคาในปัจจุบันอยู่ในเกณฑ์ดี นอกจากนี้เกษตรกรอำเภอได้ส่งเจ้าหน้าที่มาส่งเสริมให้มีการปลุกมันเทศทุกปี และสอนวิธีการทำข้าวเกรียบจากมันเทศ แต่เกษตรกรบางรายก็คงปลุกมันเทศควบคู่กันไปถึง 2 พันธุ์ เมื่อไปสำรวจลักษณะประจำพันธุ์ พบว่าพันธุ์อู๋กา ลักษณะเถาจะสีเขียว ใบเป็นแฉก ยอดอ่อนสีม่วงคล้ำหัวมีรูปร่างคล้ายไข่ สีเปลือกและเนื้อในหัวมันเทศออกสีเหลือง ส่วนพันธุ์ปากช่อง มีลักษณะเถาสีเขียว ใบเป็นแฉก ยอดสีเขียว ส่วนหัวมีผิวสีแดง เนื้อในสีขาว เมื่อสอบถามเกษตรกรว่านำพันธุ์มันเทศมาจากไหน ส่วนมากตอบว่า เป็นพันธุ์ที่เห็นมีในหมู่บ้านมานานแล้ว ไม่ทราบประวัติการนำเข้ามา จากการสัมภาษณ์ของผู้ใหญ่บ้านได้เล่าว่า เดิมก่อนที่ชาวบ้านจะมาอยู่บ้านป่าได้ย้ายมาจากบ้านคลองสาน และในปัจจุบันพบว่า บ้านคลองสานได้มีการปลุกมันเทศทั้ง 2 พันธุ์นี้ ไว้ขายยอดพันธุ์ โดยเฉพาะ ซึ่งคิดในราคา 1 หมื่นยอด / 300 บาท จึงคาดว่าทั้ง 2 พันธุ์นี้จะนำมาจากบ้านคลองสานได้

แต่เดิมชาวบ้านป่า จะทำนาเป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียว แต่ปรากฏว่าบางปีปริมาณน้ำฝนไม่เพียงพอ น้ำไม่ท่วมขังที่นา ทำให้เกษตรกรต้องหันมาลองปลุกมันเทศปรากฏว่าได้ผลผลิตดี เลียนิยมปลูกกันมาถึงปัจจุบันซึ่งแรกเริ่มก็ปลูกกันหลายพันธุ์ ต่อมาพันธุ์เหล่านั้นได้สูญพันธุ์ไปหมดแล้ว คงเหลือที่นิยมปลูกคือ พันธุ์อู๋กาและพันธุ์ปากช่อง

จากการสอบถามถึงพันธุ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรปลุกมันเทศ มากขึ้นหรือน้อยลงหรือไม่ โดยมากจะตอบว่าขึ้นกับพื้นที่และปริมาณน้ำฝน เป็นหลักสำคัญ

ส่วนวิธีการรักษาพันธุ์ไว้ปลูกในปีต่อไปคือ หลังเก็บเกี่ยวมันเทศในนาแล้วเกษตรกรจะนำ

เอาฮอดพันธุ์มาปลูกไว้ในพื้นที่ว่างใกล้ๆบ้าน บางรายจะเก็บเกี่ยวพันธุ์ไม่หมดปล่อยให้เหลือพันธุ์ไว้ในแปลงเลย บางรายไม่นิยมวิธีนี้ เพราะถ้าเหลือพันธุ์มันเทศไว้ที่แปลงมักจะถูกวัวหมูบ้านอื่นมากินมันเทศที่แปลงซึ่งจะกล่าวหาว่าไม่ได้ เพราะไม่ทราบว่าเป็นวัวของใคร บางรายจะซื้อฮอดพันธุ์โดยวิธีการซื้อฮอดพันธุ์มาจากบ้านคลองสาน เพราะเห็นว่า ฮอดพันธุ์ราคาถูก สะดวก ง่ายต่อการนำมาปลูกซึ่งวิธีนี้มักนิยมทำกัน ส่วนเกษตรกรบางรายที่มีฐานะไม่ค่อยดี รายได้น้อย หรือไม่มีทุนจริงๆ มักจะมีการซื้อฮอดพันธุ์ แต่วิธีนี้เจ้าของพันธุ์ที่ให้ซื้อมักจะเอาเปรียบเกษตรกร โดยเมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวจะมาปรับซื้อกับเกษตรกรที่ให้ซื้อฮอดพันธุ์ ในราคาต่ำกว่าปกติ เกษตรกรก็ต้องยอมขายเมื่อบ่อๆเข้า เกษตรกรจำเป็นต้องขยายพันธุ์ไว้ปลูกปีต่อไปเอง

๕.๔ พันธุ์ปลูก

พื้นที่ที่เกษตรกรปลูกมันเทศจะพบทั่วไปรอบๆหมู่บ้าน คือ ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก บริเวณที่ปลูกมันเทศมักเป็นพื้นที่ทำนาตนเอง ซึ่งดินที่ปลูกมีลักษณะเป็นดินเหนียวปนทราย ส่วนใหญ่เกษตรกรจะมีพื้นที่เป็นของตนเอง มีบางรายเท่านั้นที่ต้องขอเช่าพื้นที่ปลูกจากเพื่อนบ้าน และพื้นที่นั้นจะมีความอุดมสมบูรณ์อยู่แล้ว ไม่นิยมใช้ปุ๋ยบำรุงดิน แต่จะใช้ปุ๋ยบำรุงเร่งหัวมันเทศนอกจากนี้แล้ว ถ้าปีไหนฝนตกดีก็จะสามารถปลูกข้าวได้อีกครั้ง หลังจากเก็บเกี่ยวมันเทศหมดแล้ว เกษตรกรบ้านป่า จะใช้พื้นที่ปลูกข้าว มันเทศ และพืชแซม พวกถั่ว ข้าวโพด บ้างเท่านั้น

เมื่อสอบถามถึงพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปลูกมันเทศมากขึ้นหรือน้อยลงหรือไม่ โดยมากจะตอบว่าพื้นที่ปลูกจะมีส่วนสำคัญมากคือ ถ้าพื้นที่ปลูกมากจะปลูกมันเทศได้มากขึ้น โดยราคาและแรงงานไม่มีผลเท่าใดนัก แม้ว่าปีใดได้ราคาต่ำ แรงงานน้อยก็ยังคงปลูกมันเทศในอัตราที่เคยปลูก

พื้นที่ของเกษตรกรส่วนใหญ่จะเป็นที่ดอน ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติเลย ต้องอาศัยปริมาณน้ำฝนในการเกษตรเป็นหลักใหญ่ จะมีเกษตรกรบางรายเท่านั้นที่ขอมขุดบ่อดินในพื้นที่ของตนเอง และขอมให้เพื่อนบ้านที่มีแปลงปลูกใกล้ๆบ่อดินนั้นใช้น้ำนั้นได้ แต่ต้องใช้กันอย่างจำกัด ซึ่งเกษตรกรบอกว่า เปรียบเสมือนการซื้อน้ำเพื่อการเกษตร เพราะต้องซื้อน้ำมันเชื้อเพลิงมาเติมใส่เครื่องปั้มน้ำ แล้วต่อสายยางเข้าแปลงปลูกมันเทศ

นอกจากนี้ผู้ใหญ่บ้านได้เล่าให้ฟังเพิ่มเติมว่า เคยคิดโครงการที่จะสร้างบ่อน้ำ โดยใช้คอนกรีตขนาดใหญ่ แต่ปรากฏว่าพื้นที่สาธารณะไม่มีเลขและไม่มีเกษตรกรคนใดยอมขายพื้นที่จำนวนมากๆ เพื่อสร้างบ่อน้ำ เกษตรกรจึงต้องรอใช้น้ำฝนในการเกษตรไปตลอด ซึ่งทางเกษตรอำเภอ ก็ได้เห็นความสำคัญ และมีโครงการจะช่วยเหลือโดยต่อคลองน้ำธรรมชาติจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาในหมู่บ้าน แต่ว่า คลองส่งน้ำนั้นอยู่ห่างไกล ต้องผ่านพื้นที่ทำการเกษตรของหมู่บ้านอื่น จึงจะเข้ามาถึงในหมู่บ้าน บ้านป่าได้ อีกทั้งเกษตรกรเหล่านั้น ไม่ยอมขายพื้นที่ของตนเองเพื่อทำคลองส่งน้ำ จึงเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยังคงไม่ได้รับการแก้ไขอย่างใด คงต้องรอให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลืออย่างจริงจังเท่านั้น จึงจะได้มีแหล่งน้ำใช้ในพื้นที่ทำการเกษตรของหมู่บ้านโดยไม่ต้องรอน้ำฝนเพียงอย่างเดียว

การเตรียมพันธุ์

การปลูกมันเทศที่บ้านป่า จะปลูกก่อนและหลังการทำนา ซึ่งการเตรียมยอดพันธุ์จะทำอย่างมีขั้นตอนเหมือนที่อื่นๆคือ ก่อนปลูกมันเทศราวเดือน มีนาคม-เมษายน เมื่อฝนตกก็จะนำยอดพันธุ์มาปลูกในส่วนหรือพื้นที่ว่างใกล้ๆบ้าน เมื่อเถาโตพอที่จะปลูกได้ ก็จะเก็บยอดจากจากต้นไม้แก่จนเกินไปสำหรับปลูกใน เดือน พฤษภาคม-กรกฎาคม โดยมากจะใช้ทุกส่วนของเถาปลูก ไม่ว่าจะ เป็นยอด หรือเถาสั้นๆ โดยก่อนพันธุ์หนึ่งๆจะตัดให้ยาวประมาณ 18 ซม. และแต่ละท่อนจะมีข้อ 3-4 ข้อ จะตัดจากยอดไป 1-2 ท่อนต่อเถาเท่านั้น และเมื่อเตรียมยอดพันธุ์เสร็จแล้วจะปลูกทันที บางครั้งก็มีการซื้อยอดพันธุ์จากหมู่บ้านคลองसान ในราคา 1 หมั้นยอดต่อ 300 บาท

การเตรียมดิน

การเตรียมดินปลูกจะเริ่มไถในเดือน มีนาคม-เมษายน เพื่อให้พร้อมที่จะปลูกในเดือน พฤษภาคม-กรกฎาคม การเตรียมดินจะไถตะตากดินไว้ก่อนแล้วจึงไถแปรหรือไถพรวนรวม 3 ครั้ง เพื่อกำจัดวัชพืชและทำให้ดินร่วนซุย โดยมากเกษตรกรจะจ้างรถไถซึ่งคิดเป็นตารางวาละ 50 สต. ยกร่องต่อไร่ คิดไร่ละ 110 บาท ซึ่งเมื่อไถครั้งที่ 3 แล้วจะยกร่องเลย และร่องมักจะยกให้สูงๆไว้ เพื่อที่จะทำให้มันเทศลงหัวได้ดีคือ ลงหัวได้ยาวและมีขนาดใหญ่ แต่มีบางรายจะยกร่องขึ้นเอง

เนื่องจากมีทุนน้อย

ลักษณะแปลงปลูกมันเทศจะยกร่องให้สูงเป็นรูปสามเหลี่ยม ยกร่องให้สูงประมาณ 30 ซม. ร่องห่างประมาณ 15-18 ซม.

เครื่องมือที่ใช้ในการเตรียมดินคือ รถไถ และจอบใช้สำหรับข่มแฉมและแต่งดินบางส่วน

การปลูก

เกษตรกรส่วนใหญ่จะเริ่มปลูกกันราวเดือน พฤษภาคม-กรกฎาคม เว้นแต่บางปีฝนตกล่าช้า จะปลูกมันเทศเลื่อนออกไป

เมื่อเกษตรกรเตรียมยอดพันธุ์แล้ว จะเริ่มปลูกโดยใช้จอบสับบนสันร่องแยกดินออก วางเถาขนานไปบนสันร่อง ใช้มือจับโคนเถาตั้งแต่ข้อที่ 1-2 ของเถาตกลงดินบนสันร่องแล้วกลบดินปิดเถาไปพร้อม โดยให้ยอดโผล่ขึ้นมาเหนือดิน 3-4 ใบ ระยะระหว่างหลุมประมาณ 12-15 ซม. จะใส่ 1 ท่อน/หลุม โดยมากเกษตรกรมักจะใช้ส่วนของยอดเถาปลูก เพราะจะให้ผลผลิตดีที่สุด และขณะปลูกเกษตรกรบางรายจะโรย หรือหว่าน ฟุราแทน หรือฟุราดานไปด้วยเพื่อกำจัดแมลงศัตรูพืช

การดูแลรักษา

หลังปลูกเสร็จแล้วหากไม่มีฝนตก ดินแห้ง จะรดน้ำ 1-2 ครั้ง แต่ถ้ามีฝนตก โดยมากจะไม่ทำอะไรเลย จะปล่อยทิ้งไว้ตามธรรมชาติ หลังปลูกอาจมีการกำจัดวัชพืชโดยการถอนไปด้วย บางรายอาจฉีดยากคุมกำจัดวัชพืช เมื่อยอดมันเทศตั้งตัวได้ระยะหนึ่ง ก่อนมันเทศจะลงหัวจะมีการใช้ปุ๋ยเร่งหัวให้หัวมันเทศมีขนาดใหญ่โดยใช้อัตราส่วนผสมกับน้ำ ตามฉลากที่ระบุอัตราส่วนไว้ข้างขวด เกษตรกรเล่าให้ฟังว่า หากปลูกมันเทศไปแล้วไม่มีฝนจะทำให้มันเทศไม่ค่อยลงหัว แต่ถ้ามีฝนจะทำให้หัวมันเทศมีขนาดใหญ่ และถ้าหากดินแห้งมากเมื่อมันเทศลงหัวแล้ว จะทำให้แมลงศัตรูพืชเริ่มเข้ามากัดกินหัวมันเทศ ต้องรีบขุดก่อนแมลงจะลงกัดกินหัวมันมากกว่าเดิม

การเก็บเกี่ยว

เมื่อมันเทศอายุได้ประมาณ 3 เดือน หรือราวเดือน กันยายน-ตุลาคม ก็สามารถเก็บเกี่ยวได้ ยกเว้นบางปีฝนตกล่าช้าจะทำให้มีการปลูกและการเก็บเกี่ยวมันเทศล่าช้าไปด้วย นอกจากนี้เมื่อถึงช่วงเก็บเกี่ยวแล้วไม่รีบเก็บเกี่ยว จะมีปัญหาเรื่องแมลงศัตรูพืชเข้าทำลาย กัดกินหัวมันเทศได้

เกษตรกรจะสังเกตเห็นว่ามันเทศพร้อมจะเก็บเกี่ยวได้โดยดูจาก อายุ หรือพบรอยแตก รอยร้าวของดินบนสันร่องแล้วจะเห็นหัวมันเทศโผล่ออกมา บางรายก็จะดูลักษณะภายนอกของต้นมันเทศที่ทั่วไปในแปลง ถ้าการเจริญเติบโตทางต้นมันเทศไม่ค่อยสวยคือ มีใบเหี่ยว หรือใบเหลือง ก็จะสามารถเก็บเกี่ยวได้แล้ว บางรายก็อาศัยประสบการณ์ทำมานานแล้ว เมื่อมันเทศอายุได้ 3 เดือนก็จะมาขุดดูหัวมันเทศที่แปลง แล้วทำการเก็บเกี่ยวเลย

วิธีทำการเก็บเกี่ยว เกษตรกรจะเก็บมันเทศในลักษณะเก็บครั้งเดียวหมดเลย โดยจะใช้จอบถาก หรือดาบเอาเถา มันเทศและใบมันเทศออกไปก่อน ซึ่งมักจะทำด้วยความระมัดระวังเพื่อจะไม่ให้จอบไปโดนหัวมันเทศทำให้เกิดรอยแผลได้ จากนั้นจะใช้น้ำต่อสายยางฉีดพ่นตรงกึ่งกลางร่องให้ดินร่วนซุยกระจายออก ให้เห็นหัวมันเทศโผล่ขึ้นมา แล้วจึงใช้มือเก็บมันเทศใส่ช่องที่เตรียมไว้ แล้วนำไปล้างให้สะอาดและมีการคัดขนาด 3 ขนาดคือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ถ้าหัวมันเทศโดนพวกแมลงเจาะจะคัดทิ้ง เพราะแมลงที่เจาะหัวมันเทศเป็นสาเหตุทำให้หัวมันมีกลิ่นเหม็น รสขม ขาดไม่ได้ จากนั้นก็คัดมันเทศตามขนาด ใส่ในถุงพลาสติกที่เจาะรูระบายอากาศเพื่อรอซึ่งขาย

ผลผลิตมันเทศเมื่อเกษตรกรเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว มักจะขายเกือบทั้งหมดอาจเหลือเก็บไว้บริโภคสำหรับทำของหวาน มันนึ่ง มันต้ม หรือทำข้าวเกรียบ ตามที่เกษตรกรอำเภอได้ส่งเจ้าหน้าที่มาส่งเสริม ปัญหาช่วงเก็บเกี่ยวที่พบคือ แมลงศัตรูพืชพวกด้วงงวงมันเทศ ซึ่งมีลักษณะเป็นแมลงปีกแข็ง ขนาดเล็ก ปีกสีน้ำตาล คอสีน้ำตาลแดง ส่วนหัวยาวยื่นออกเป็นวง หัวมีสีน้ำตาลมักจะเจาะเข้าไปในหัวและกัดกินทำลายหัวมันเทศ แล้วเจริญเป็นดักแด้และตัวแก่เมื่อตัวหนอนเจาะเข้าไปในหัว จะทำให้หัวมันเทศมีกลิ่นเหม็นและรสขม เมื่อสอบถามเกษตรกรถึงปัญหาที่พบบ่อยมากหรือไม่

โดยมากจะบอกว่า แผลงศัตรูที่ระบาดไม่มากนัก เพราะจะมีการเก็บเกี่ยวทันก่อนแมลงจะลงกินหัวมันเทศมาก

ปริมาณผลผลิตมันเทศที่เก็บเกี่ยวได้ จะมุ่งขายเป็นหลัก และขุดวันเดี๋ยวล้างแล้วขายผลผลิตหัวมันเทศสดเลยทันที มีการเก็บเกี่ยวไว้กินบ้างเล็กน้อย โดยมากพ่อค้าจะรับซื้อมันเทศถึงพื้นที่เลย ราคาที่ขายได้มักจะขึ้นๆลงๆ ในแต่ละปี (ราคาไม่แน่นอน) ซึ่งเกษตรกรให้ข้อสังเกตว่า ถ้าปีใดเกษตรกรพากันปลูกมากหรือมากขึ้นราคาจะตก เพราะพ่อค้ามักจะพากันกดราคา ถ้าปีใดปลูกกันน้อยราคาจะดี เกษตรกรบางรายถึงแม้ว่าจะได้ราคาต่ำ ก็ยังคงมีการปลูกมันเทศในอัตราเท่าเดิมที่เคยปลูกประจำ ไม่มีส่วนทำให้ปลูกมันเทศลดน้อยลงเลย

การกระจายผลผลิต

ส่วนใหญ่จะมุ่งขายผลผลิตสดเป็นหลัก ประมาณ 90 % และในปี พ.ศ.2535 ทางเกษตรอำเภอได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาส่งเสริมให้เกษตรกรลองทำข้าวเกรียบจากมันเทศ ซึ่งก็ใช้บริเวณเท่านั้น โดยมากเกษตรกรจะนำมาประกอบอาหารประเภท นึ่ง ต้ม บวชชี เชื่อม ประมาณ 10 %

การตลาด

อาจกล่าวได้ว่าการปลูกมันเทศบ้านป่าไม่มีปัญหาเรื่องการตลาดเลย ในอดีตเกษตรกรมักจะรวบรวมผลผลิตแล้วพากันไปขายในตลาดจังหวัด อ่างทอง ปัจจุบันช่วงฤดูเก็บเกี่ยวจะมีพ่อค้าจากท้องถิ่นอื่นเข้าไปรับซื้อมันเทศ ถึงพื้นที่ปลูกหรือตามบ้าน โดยเกษตรกรจะเตรียมบรรจุมันเทศไว้ในถุงพลาสติกเพื่อรอซึ่งขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อ ซึ่งราคาในปี พ.ศ.2534 อยู่ในระหว่าง 3-6 บาท /กิโลกรัม และราคารับซื้อในปี พ.ศ.2535 คือ 4.50 บาท /กิโลกรัม โดยจะขายตามเกรดดังนี้

หัวมันเทศขนาดใหญ่	จะได้ราคาสูง	5-6	บาท /กิโลกรัม
หัวมันเทศขนาดกลาง	จะได้ราคา	4.50	บาท /กิโลกรัม
หัวมันเทศขนาดเล็ก	จะได้ราคา	3-4	บาท /กิโลกรัม

จะเห็นได้ว่าราคาในปี พ.ศ. 2535 นี้ลดลง โดยพ่อค้ารวมเอามันเทศขนาดใหญ่ และขนาดกลางเป็นขนาดเดียวกัน ราคาที่ขายจะเท่าขนาดกลางคือ 4.50 บาท/กิโลกรัม ซึ่งพ่อค้ามักจะอ้างเหตุผลว่า เศรษฐกิจไม่ค่อยดี ไม่มีตลาดรองรับซื้อมันเทศ ฯลฯ

รายได้เมื่อเทียบกับพืชอื่น

วัตถุประสงค์ของการปลูกมันเทศส่วนใหญ่จะปลูกเพื่อขายไม่นิยมบริโภค เมื่อเทียบรายได้จากการขายข้าวแล้วรายได้ของมันเทศแม้ว่าจะน้อยกว่า แต่ก็ถือได้ว่าการปลูกมันเทศเป็นการเพิ่มรายได้จากอาชีพหลักได้เป็นอย่างดี แม้ว่ารายได้จากการขายจะถูกพ่อค้าเอาเปรียบกดราคาบ้าง ก็ยังถือว่าพอมีกำไรเหลือเล็กน้อยไว้เป็นทุน ในการปลูกและค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวเพราะการลงทุนในการปลูกมีไม่มากไม่ค่อยพบปัญหาโรคพืชหรือเรื่องการดูแลรักษาเลย ถึงแม้ว่าจะมีบางรายที่ต้องเช่าพื้นที่ของเพื่อนบ้านในการปลูก ก็ยังคงมีกำไรเหลือพอจ่ายค่าเช่าและค่าใช้จ่ายอื่นๆได้

แรงงาน

การปลูกมันเทศส่วนใหญ่จะใช้แรงงานในครอบครัวทั้งหมด แม้กระทั่งเด็กๆ เมื่อถึงช่วงเปิดเทอมจะมาช่วยพ่อ-แม่ เก็บเกี่ยวมันเทศ ทุกคนภายในครอบครัวจะช่วยกันทำการปลูกมันเทศจนถึงช่วงการเก็บเกี่ยวมันเทศ จะมีบางครอบครัวที่แรงงานบางส่วนไปทำงานที่จังหวัด ออยุธยา คือทำงานบริษัทญี่ปุ่น และบริษัทิตาชิ แล้วจะใช้วันหยุดหรือหลังเลิกงานแล้วมาช่วยในการปลูกและเก็บเกี่ยวมันเทศบ้าง บางรายถ้าแรงงานในครอบครัวไม่พอเพียง ก็จะจ้างแรงงานที่อื่นมาช่วย ส่วนมากจะเป็นเกษตรกร ที่รับจ้างทั่วไปในหมู่บ้าน โดยคิดอัตราค่าจ้างในการปลูกมันเทศเป็น 1 หน่นยอด ต่อเงิน 150 บาท ต่อคน ส่วนใหญ่เกษตรกรที่จ้างแรงงานมักจะมีพื้นที่ปลูกมันเทศจำนวนมากเท่านั้น

ปัญหา

ปัญหาที่พบ ส่วนมากจะเป็นการขาดแคลนแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งต้องอาศัยปริมาณน้ำฝน

เป็นหลักในการปลูกมันเทศ นอกจากนั้นก็ยังมีปัญหาแมลงศัตรูพืชที่กำจัดเท่าไรก็ไม่หมด อีกทั้งราคาปุ๋ย ยาบารุง และฮอร์โมน มีราคาแพงมาก แต่เกษตรกรก็ได้พยายามแก้ปัญหาบ้างแล้ว โดยมีการชุด บ่อคินซี แต่ก็ยังพบปัญหาหน้าแล้งไม่มีน้ำใช้เลย เพราะน้ำได้ซึมลงใต้ดินหมด และมีการใช้ยา กำจัดศัตรูพืชบ้างซึ่งก็ได้ผลพอควร แต่ค่าใช้จ่าย ค่ายา ยังคงแพงอยู่ เมื่อสอบถามเกษตรกรว่าต้องการให้รัฐบาลช่วยเหลืออะไรได้บ้าง โดยมากจะตอบว่าต้องการให้สร้างแหล่งน้ำให้กับหมู่บ้าน ประกันราคามันเทศที่แน่นอน มีการให้ปุ๋ย ยากำจัดศัตรูพืชและยาเร่งต่างๆฟรีบ้าง หรือหาทาง ปรับราคาขายเหล่านี้อย่าง

การส่งเสริมและแหล่งความรู้

เท่าที่สอบถามเกษตรกรพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการ ปลูกมันเทศเลย ส่วนใหญ่จะอาศัยประสบการณ์ การเรียนรู้ การปลูกจากพ่อแม่หรือเพื่อนบ้าน เป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามทางเกษตรอำเภอก็ได้มาส่งเสริมให้ปลูกมันเทศบ้าง โดยจัดให้มีการ ประกวดมันเทศประจำทุกปี มีรางวัลจูงใจคือเงินรางวัลและปุ๋ย นอกจากนี้เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ยังได้สอนทำข้าวเกรียบจากมันเทศ โดยให้เกษตรกรไปนั่งฟังเมื่อจบการบรรยายแล้วเจ้าหน้าที่จะ แจกปุ๋ยให้เกษตรกร ซึ่งเกษตรกรที่ไปนั่งฟังส่วนมากจะรอเอาปุ๋ยเป็นจุดประสงค์หลัก

การปลุกมันเทศ

บ้านหาดคำ ตำบลหาดคำ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน

บ้านหาดคำอยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 7 กิโลเมตร นายไพบูลย์ อินทวงศ์ ผู้ใหญ่บ้าน บ้านหาดคำเล่าว่า เดิมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2233 สมัยนั้นมีนายพรานมาล่าสัตว์ที่หมู่บ้านบ่อยๆ และเห็นว่าพื้นที่บ้านหาดคำอุดมสมบูรณ์เลยพากันมาตั้งถิ่นฐานอยู่ เนื่องจากบริเวณหมู่บ้านมีอาณาเขตติดต่อกับริมชายหาดแม่น้ำโขง ชาวบ้านเคยไปร่อนทองคำเจอที่หาดแม่น้ำโขง ซึ่งอยู่ใกล้ๆหมู่บ้านเลยพากันตั้งชื่อหมู่บ้านว่า "หาดคำ" จนถึงปัจจุบันนี้

ปัจจุบันบ้านหาดคำมีประชากรประมาณ 350 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 1,650 คน ร้อยละ 5 ของครอบครัวในหมู่บ้านจะไปทำงานนอกหมู่บ้านคือ ที่กรุงเทพมหานครและประเทศซาอุดีอาระเบียจะขายแรงงาน เช่น ก่อสร้าง รับจ้างต่างๆไป หมู่บ้านมีวัด 5 แห่ง คือ วัดวาฬุกรรมมณี วัดวาฬุกรรมมณีทุ่ง วัดท่าสายทอง วัดสนลินชัย และวัดลินชัย มีโรงเรียน 1 แห่งคือ โรงเรียนหาดคำบอนวัฒนา งานประเพณีของหมู่บ้านไม่แตกต่างจากหมู่บ้านอีสานทั่วไปคือ งานประเพณีแข่งเรือ บุญบั้งไฟ งานทอดผ้าป่า ทอดกฐิน ฯลฯ ชาวบ้านมีอาชีพทำสวนเป็นอาชีพหลัก โดยทำสวนมะเขือเทศ กล้วย และมันเทศ รองลงมาคือ ทำนา พื้นที่ที่จะทำสวนมักจะพบอยู่บริเวณตามริมชายฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งมีดินลักษณะ ดินทรายละเอียด

การเลี้ยงสัตว์ มีการเลี้ยงวัว ควาย หมู และไก่ (ส่วนน้อย) ในอดีตเกษตรกรนิยมปลูกถั่วเหลือง และถั่วลิสง ต่อมาเห็นว่าไม่ตรงกับความต้องการของตลาด เลยลองมาปลูกมะเขือเทศและมันเทศซึ่งก็ให้ผลผลิตดี ในระยะหลังๆมีการปลูกยาสูบมากขึ้นเพราะมีโรงงานมารับซื้อใบยาสูบซึ่งพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่อยู่บริเวณตามริมชายฝั่งแม่น้ำโขง ชาวบ้านได้พากันมาจับจองที่ดินตามริมชายฝั่งแม่น้ำโขงมานานแล้ว โดยใครมาอยู่ก่อนจะพากันจับจองก่อน ใครมาอยู่ที่หลังก็จองส่วนที่เหลือเป็นเจ้าของ ซึ่งพื้นที่ที่จับจองนั้นเกษตรกรจะไม่มีใบแสดงสิทธิที่ทำกินคือ จะเข้าไปจับจอง และเป็นเจ้าของพื้นที่นั้นเลย แต่ชาวบ้านจะเข้าใจว่าเป็นพื้นที่ของหลวงไม่มีสิทธิขาย

เนื่องจากพื้นที่จำกัดจึงทำให้มีการเช่าพื้นที่กันปลูกพืชต่างๆ รวมทั้งมันเทศด้วย แต่ก็มีเกษตรกรบางรายขอพื้นที่ปลูกโดยไม่ต้องเสียค่าเช่า หากเป็นญาติกัน (ในกรณีที่ชาวบ้านไม่มีพื้นที่ทำกิน)

สภาพอากาศ

อาณาเขตติดต่อ	ทิศเหนือ	จด	แม่น้ำโขง
	ทิศใต้	จด	ถนนมิตรภาพไทย - ลาว
	ทิศตะวันออก	จด	ตำบลหินโงง
	ทิศตะวันตก	จด	เทศบาลจังหวัดหนองคาย
สภาพดินทั่วไป	เป็นดินทรายละเอียด (SANDY LOAM)		
สภาพภูมิอากาศ	ตามฤดูกาลทั่วไป คือ เมื่อถึงฤดูร้อน อากาศจะร้อนแห้งแล้ง และฤดูหนาวอากาศจะเย็นจัด ส่วนฤดูฝน ฝนมักจะตกไม่สม่ำเสมอ		
แหล่งน้ำ	บริเวณริมชายฝั่งแม่น้ำโขง จะอาศัยน้ำโขงนั้นขึ้นมาใช้ในการเกษตร พื้นที่ที่ห่างไกลริมชายฝั่งแม่น้ำโขง ก็จะมีการเจาะบ่อบาดาลใช้บ้างแต่ก็มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้น้ำได้ไม่นาน เพราะบ่อจะต้องขุดบ่อใหม่		
การติดต่อซื้อขาย	จะมีร้านค้าย่อยๆ และตลาดในหมู่บ้าน		
ตลาดขายมันเทศ	อดีตชาวบ้านจะไปขายมันเทศกันเองในตลาดจังหวัดหนองคาย ปัจจุบันมีพ่อค้าประจำ มารับซื้อมันเทศถึงพื้นที่ปลูก หรือมารับซื้อที่บ้าน		

อาชีพ

อาชีพหลัก คือ	ทำสวน เช่น มะเขือ มะเขือเทศ กล้วย และมันเทศ ประมาณร้อยละ 80 ซึ่งจำนวนพื้นที่ที่ปลูกมากที่สุดคือ 50 ไร่ /ครอบครัว มีพื้นที่ปลูกโดยทั่วไป 5-20 ไร่ /ครอบครัว และมีพื้นที่ปลูกน้อยที่สุด 1-2 ไร่ /ครอบครัว
อาชีพรอง คือ	ปลูกข้าว
อาชีพอื่นๆ คือ	รับจ้างในหมู่บ้าน 10% รับจ้างในกรุงเทพฯ 5% และขายอู่ค้ำระเบือ 5%

กิจกรรมของเกษตรกร

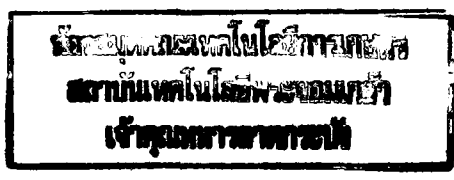
- การปลูกพืช ทำสวน เช่น มะเขือ มะเขือเทศ และมันเทศ ปลูกไว้กินและขาย
- ส่วนสวนสาบั้นั้น จะปลูกไว้ขาย
- การทำนา ข้าวเหนียวพันธุ์ กข 6 ปลูกไว้กินและขาย
- ข้าวเจ้า พันธุ์ กข 15 ปลูกไว้กินและขาย
- การเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงวัว ควาย หมูส่วนมาก และเลี้ยงไก่บ้างบางราย เลี้ยงเพื่อขาย

ตารางที่ 2 ระบบการปลูกพืช (CROPPING PATTERN)

ชนิดพืช	วัตถุประสงค์	เดือน												
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ข้าว พันธุ์ กข 6, กข 15	กิน / ขาย													
มันเทศ	กิน / ขาย													
มะเขือ	กิน / ขาย													
มะเขือเทศ	กิน / ขาย													
สาบ	ขาย													

ประวัติการปลูกมันเทศ

ก่อนจะมีการปลูกมันเทศอย่างเป็นทางการนั้น ชาวบ้านในแถบนี้มีอาชีพ ทำสวน ทำนา ในเขตพื้นที่ริมชายฝั่งแม่น้ำโขง มีทั้งบริเวณน้ำท่วมถึงและน้ำท่วมไม่ถึง แต่ก่อนพืชที่เคยปลูก คือ ถั่วเหลือง และถั่วลิสง แต่เมื่อปลูกแล้วให้ผลไม่ค่อยดีไม่เป็นที่นิยมของตลาด จึงลองมาปลูกมันเทศ และพืชอื่นๆ ให้ผลผลิตดีโดยเฉพาะมันเทศจะเป็นพืชที่ปลูกง่ายไม่ต้องดูแลรักษาเลย

การปลูกมันเทศ

พันธุ์

พันธุ์ที่เกษตรกรปลูกมี 2 พันธุ์ เกษตรกรจะเรียกชื่อพันธุ์ตามลักษณะของผิวหัว และเนื้อ เช่น พันธุ์หัวแดงเนื้อขาว (ผิวหัวสีแดงเนื้อในสีขาว) หรือบางครั้งจะเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า "พันธุ์อู๋ต่าง" พันธุ์หัวแดงเนื้อม่วง (ผิวหัวสีแดงเนื้อในสีม่วง) เกษตรกรนิยมปลูกพันธุ์หัวแดงเนื้อขาวมากที่สุดเพราะให้ผลผลิตสูงเป็นที่นิยมของผู้บริโภค และยังมีรสหวานอร่อย มักนำมาทอดทำของหวานหรือ นำมาเชื่อม ฯลฯ ส่วนพันธุ์หัวแดงเนื้อม่วงจะปลูกกันน้อย ไม่ค่อยเป็นที่นิยมของผู้บริโภค ส่วนใหญ่จะนำมาปิ้งถึงจะอร่อย ซึ่งผู้สำรวจก็ไม่ได้เห็นต้นพันธุ์นี้เลย ลักษณะประจำพันธุ์ของหัวแดงเนื้อขาวมีลักษณะ เกลี้ยงเขียว ใบรูปใบโพธิ์ ส่วนหัวมีผิวสีแดงเนื้อในสีขาว เกษตรกรบอกว่า ดอกจะมีสีขาว-ขาวอมชมพู เมื่อสอบถามว่าพันธุ์มันเทศเหล่านี้เกษตรกรเอามาจากไหน เกษตรกรส่วนใหญ่ตอบว่า เป็นพันธุ์ที่เห็นมีในหมู่บ้านมานานแล้วไม่ทราบว่าใครเป็นผู้นำเข้ามา ปัญหาของพันธุ์มันเทศคือ มีเสี้ยนดินทำลายหัวมากช่วงมันลงหัวทำให้มันเทศมีรสขม ซึ่งเกษตรกรจะเรียกว่า "หัวมันเป็นขี้เหล้า"

จากการสอบถามเกษตรกรพบว่า พันธุ์ไม่ได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรปลูกมันเทศมากขึ้นหรือน้อยลง ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับพื้นที่ ถ้าใครมีพื้นที่มากก็ปลูกมากและถ้าใครมีพื้นที่น้อยก็จะปลูกลด การขยายพันธุ์ไว้ปลูกในปีต่อไปคือ หลังเก็บเกี่ยวแล้วจะมีการนำยอดพันธุ์ มาปลูกไว้ในบริเวณพื้นที่ว่างๆไป หรือบริเวณใกล้ๆบ้าน และส่วนใหญ่จะมีการเก็บรักษาพันธุ์ไว้ปลูกในปีต่อไป จะซื้อพันธุ์บ้างก็เพียงส่วนน้อย

เป็นที่น่าสังเกตว่าลักษณะของพันธุ์มันเทศ ที่ปลูกในบ้านหาดคำนี้ มีลักษณะพันธุ์เหมือนที่ปลูกทั่วไป ตามอำเภอต่างๆในจังหวัดหนองคาย

พื้นที่ปลูก

เกษตรกรตามริมชายฝั่งแม่น้ำโขง รู้จักปลูกมันเทศตามชายฝั่งมาไม่น้อยกว่า 10 ปีแล้ว

เกษตรกรจะปลูกมันเทศตามพื้นที่ที่จับจองได้ มีทั้งพื้นที่บริเวณน้ำท่วมถึงและบริเวณที่น้ำท่วมไม่ถึง จากการสำรวจครั้งนี้ ผู้สำรวจได้ศึกษาการปลูกมันเทศบริเวณพื้นที่น้ำท่วมไม่ถึงเท่านั้น เพราะ บริเวณที่น้ำท่วมถึง ขณะไปสำรวจปรากฏว่า พื้นที่บริเวณนั้นน้ำท่วมอยู่ ยังทำการเกษตรไม่ได้เลย ต้องรอให้น้ำลดก่อนจึงจะทำการปลูกพืชต่างๆได้

ดิน จะมีลักษณะเป็นดินทรายละเอียด และมีความชื้นสูงพอสมควร พื้นที่ของเกษตรกรจะปลูกพืชแตกต่างกันไป โดยบางรายจะปลูกมันเทศอย่างเดียว บางรายจะปลูกมันเทศร่วมกับพืชอื่น เช่น มะเขือ มะเขือเทศ และยาสูบ บางรายจะปลูกข้าว และมันเทศด้วย ส่วนใหญ่เกษตรกรบ้านหาดคำ จะมีพื้นที่ปลูกเป็นของตนเองไม่ได้เช่า ซึ่งพื้นที่จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรปลูกมันเทศมากขึ้นหรือน้อยลงกล่าวคือ ถ้าเกษตรกรมีพื้นที่มากก็จะปลูกมันเทศมาก และถ้าหากเกษตรกรมีพื้นที่น้อยก็จะปลูกมันเทศน้อย

การเตรียมดิน

ในราวเดือน กันยายน เกษตรกรจะเริ่มเตรียมดินเพื่อทำการปลูกมันเทศ ส่วนใหญ่จะจ้างรถไถ ไถตะ 1 ครั้งก่อน ส่วนไถแปรหรือไถพรวนมักจะใช้รถไถขนาดเล็กซึ่งเป็นของตนเอง โดยจะจ้างไถตะในราคาไร่ละ 100 บาท ซึ่งจะมีการไถ 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 ไถตะ แล้วตากดินทิ้งไว้ประมาณ 8-10 วัน เพื่อให้วัชพืชตายแล้วไถพรวนอีก 2 ครั้งจึงจะยกร่องปลูกทันที ส่วนใหญ่การยกร่องจะใช้แรงงานคน เพราะถ้าใช้รถไถจะทำให้ระยะปลูกระหว่างแถวห่างกันมากเกินไป ทำให้ปรับเครื่องในการยกร่องลำบาก ซึ่งเกษตรกรจะใช้จอบขุดดินข้างๆแปลงทำการยกร่องเอง

ลักษณะแปลงจะยกร่องสูง เป็นรูปสามเหลี่ยม หรือแบบลูกฟูก โดยจะยกร่องสูงประมาณ 30 ซม. ร่องห่างกันประมาณ 22-25 ซม.

เครื่องมือที่ใช้ในการเตรียมดิน จะมีรถไถขนาดใหญ่ รถไถขนาดเล็ก และจอบ เท่านั้น

การปลูก

ก่อนปลูกต้องมีการเตรียมก่อนพันธุ์ ซึ่งก่อนพันธุ์นี้เกษตรกรจะต้องปลูกเตรียมไว้ก่อนการ

เก็บเกี่ยวในปีที่แล้ว ซึ่งปกติเวลาเก็บเกี่ยวมักจะเหลือหัวมันเทศไว้แปลงเมื่อถึงฤดูฝนหัวมันเทศจะงอกต้นใหม่ เกษตรกรจะตัดยอดต้นใหม่นี้มาปลูกลงในบริเวณพื้นที่ว่าง หรือบริเวณรอบๆบ้าน

การตัดเตรียมท่อนพันธุ์ อาจตัด 1-3 ท่อน / เถา ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของยอด ความยาวแต่ละท่อนประมาณ 30-35 ซม. ส่วนมากเกษตรกรจะไม่ซื้อท่อนพันธุ์เลย

การปลูกจะมีการวางท่อนพันธุ์ 2 แบบ ดังนี้คือ

แบบที่ 1 จะวางเถาตามความยาวของสันร่อง โดยให้ปลายท่อนพันธุ์หลุมที่ปลูกจรดกับหลุมต่อไป วิธีการปลูก คือ

1. จะใช้จอบทำร่องบนสันร่องเป็นทางยาว ตั้งแต่ต้นร่อง - ปลายร่อง แล้วใช้ปุ๋ยสูตร 15-15-15 อัตรา 1 กระสอบ /ไร่ (น้ำหนักสุทธิ 1 กระสอบหนัก 50 กิโลกรัม) โรยตามร่อง แล้วใช้จอบตักดินกลบเป็นทางยาว จากนั้นก็ใช้จอบปรับพื้นที่บนสันร่องนั้นให้เรียบ

2. ใช้จอบทำร่องบนสันร่อง แยกดินออกแล้ววางเถาขนานไปบนสันร่อง โดยวิธีใช้มือจับโคนเถาประมาณ 2-3 ท่อ กดลงบนสันร่องแล้วเอาดินกลบเถาไปพร้อม โดยให้ยอดโผล่ขึ้นมาเหนือดิน 2-3 ซม.

แบบที่ 2 วางเถาโดยให้ยอดโผล่ขึ้นมาเหนือดินทั้ง 2 ข้าง วิธีการปลูก คือ

1. ใช้จอบทำร่องบนสันร่องเป็นทางยาว ตั้งแต่ต้นร่อง-ปลายร่อง จากนั้นใช้ปุ๋ยสูตร 15-15-15 อัตรา 1 กระสอบ /ไร่ (น้ำหนักสุทธิ 1 กระสอบหนัก 50 กิโลกรัม) โรยตามร่อง ใช้จอบตักดินกลบเป็นทางยาว จากนั้นก็ใช้จอบปรับพื้นที่นั้นให้เรียบ

2. วางเรียงท่อนพันธุ์ (เพื่อให้หยิบมาปลูกง่าย) จำนวน 3 ท่อน /หลุม ไว้บนสันร่อง

3. เมื่อเรียงท่อนพันธุ์หมดแถวแล้ว ก็จะเริ่มปลูกโดยใช้มือหยิบท่อนพันธุ์ ที่วางบนสันร่องขึ้นมา 3 ท่อน ใช้จอบสับบนสันร่องแยกดินออกแล้วจึงวางเถามันเทศโดยให้หัวทำยอดโผล่เหนือพื้นดิน กดช่วงกึ่งกลางเถาให้ลงดินลึกประมาณ 10-12 ซม. จากนั้นก็ใช้ดินกลบเถา

เมื่อสอบถามเกษตรกร ถึงผลผลิตที่ได้ต่อการปลูก 2 แบบนี้ ก็ทราบว่าผลผลิตไม่มีความแตกต่างกันเท่าใดนัก ขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้ปลูกมากกว่าว่าจะเลือกวิธีใดในการปลูก

นอกจากนี้เกษตรกรยังได้ให้ข้อสังเกตว่า บ้านหาดคำจะมีการปลูกไม่พร้อมกันโดยจะค่อย

ทชอยกันปลูก เพราะถ้าปลูกพร้อมกันหมดจะทำให้ช่วงเก็บเกี่ยว มีมันเทศออกมามาก ทำให้ขายได้ราคาต่ำ ส่วนใหญ่เกษตรกรจะเริ่มลงมือทำการปลูกกันในราวเดือน ตุลาคม ระยะระหว่างหลุมคือประมาณ 18 ซม.

การดูแลรักษา

หลังปลูกเสร็จแล้วโดยมากไม่ได้ดูแลรักษาอะไรเลย แต่ถ้าดินแห้งมากจะรดน้ำเพียงครั้งเดียวเท่านั้น จากนั้นก็จะปล่อยตามธรรมชาติแล้วก็รอเก็บเกี่ยวเพียงครั้งเดียว

การเก็บเกี่ยว

เมื่อมันเทศอายุได้ประมาณ 3 เดือน ราวเดือน กุมภาพันธ์ ก็สามารถเก็บเกี่ยวได้โดยเกษตรกรจะเก็บหมดที่เดียว โดยใช้มือค่อยๆ คู้ดินที่เหง้าออกแล้วดึงหัวมันเทศขึ้นมา ส่วนมากจะขุดที่เดียวแล้วขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อเลย โดยเมื่อถึงระยะเก็บเกี่ยวจะลองมาคู้ดินดูหัวมันที่แปลงดูว่า ถ้ามีหัวมันเทศใหญ่พอที่จะเก็บเกี่ยวได้ก็จะเริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตทั้งหมด และมักจะไม่เหลือผลผลิตไว้ที่แปลงเลย

ปัญหาช่วงเก็บเกี่ยวจะพบแมลงศัตรูพืชคือ เสี้นดินจะทำลาย โดยกัดกินเปลือกและเนื้อเป็นอาหารทำให้หัวมันมีรสขม (หัวมันเป็นสีเหลือง) เหม็น ทำให้กินไม่ได้เลยต้องตัดทิ้งไป แต่โดยมากจะไม่มีปัญหา เพราะจะรีบเก็บเกี่ยวก่อนแมลงจะลง

การกระจายผลผลิต

เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของการปลูกมันเทศคือเพื่อที่จะขาย ดังนั้นผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่เกษตรกรมักจะขายมันเทศของตนไม่น้อยกว่า 80 % ของผลผลิตทั้งหมด

นอกจากนี้มันเทศยังสามารถนำมาประกอบอาหารได้หลายอย่าง ที่นิยมกันคือ นึ่ง ปิ้ง ทอดเป็นแผ่นจอบด้วยน้ำตาล บวชชี เชื่อม และทำไส้ขนม ประมาณ 20 %

ตลาด

ไม่มีปัญหาเรื่องการตลาดเลย เพราะจะมีพ่อค้ามารับซื้อถึงพื้นที่เลย ปีพ.ศ. 2534 ขายได้หมื่นละ 30-40 บาท (1 หมื่นประมาณ 12 กิโลกรัม) ซึ่งราคาแต่ละปีจะไม่เท่ากัน บางปีราคาอาจจะสูง บางปีราคาอาจจะต่ำ ขึ้นกับปริมาณมันเทศที่มีขายในท้องตลาด ถ้ามีมันเทศมาก ราคาจะต่ำ โดยจะมีการซื้อมันเทศตามเกรด 2 เกรด ดังนี้คือ

หัวมันเทศขนาดใหญ่ - ขนาดกลาง 2.50-3.30 บาท /กิโลกรัม

หัวมันเทศขนาดเล็ก 1.70 บาท /กิโลกรัม

รายได้เมื่อเทียบกับพืชอื่น

จากการสอบถามเกษตรกรหลายรายพบว่า แต่ละปีเกษตรกรปลูกพืชหลายชนิดเพื่อการเลี้ยงเรื่องราคาไม่ดี ส่วนเกษตรกรที่ปลูกมันเทศเพียงอย่างเดียวจะพบว่า เกษตรกรไม่อยากปลูกพืชอื่น เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายเรื่องยาฆ่าแมลงมาก หรือต้องดูแลรักษายาก ซึ่งรายได้จากการปลูกมันเทศแม้จะไม่มากแต่ก็พอคุ้มทุน ส่วนเกษตรกรที่ปลูกพืชหลายชนิดรวมทั้งมันเทศด้วย พบว่ารายได้จากยาสูบจะมากที่สุด รองลงมาคือ มันเทศและพืชอื่นๆ แม้ว่ารายได้หลักของเกษตรกรไม่ได้มาจากมันเทศ แต่ชาวบ้านก็บอกว่าไม่เคยคิดจะเลิกปลูกมันเทศเลย เพราะเป็นพืชที่ปลูกง่ายดีกว่าพืชอื่นๆ และผลผลิตที่ได้จากมันเทศมีมาก มักจะไม่ค่อยพบปัญหาเกี่ยวกับผลผลิตมาก

แรงงาน

การปลูกมันเทศที่บ้านหาดคำ ทั้งผู้หญิงและผู้ชายจะช่วยกันทำ ตั้งแต่การเตรียมการปลูก การปลูก การดูแลรักษา และเก็บเกี่ยว ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ทั้งหมดบ้านไม่ค่อยมีกิจกรรมอื่น นอกจากทำสวนตามริมชายฝั่งแม่น้ำโขงจึงทำให้ทำสวนทุกอย่างร่วมกัน แต่ถ้าแรงงานในครอบครัวไม่พอ มักจะจ้างแรงงานจากที่อื่นโดยคิดอัตราวันละ 50 บาท /คน

ปัญหาการปลูกมันเทศ

บริเวณพื้นที่น้ำท่วมถึงริมชายฝั่งแม่น้ำโขงพบว่า เป็นสาเหตุทำให้มีการปลูกมันเทศล่าช้ากว่าพื้นที่น้ำท่วมไม่ถึง ทำให้เกษตรกรต้องรอน้ำลดก่อนจึงจะสามารถทำการเกษตรได้

เรื่องราคาไม่แน่นอน ก็เป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่หยุดถึง เพราะผลผลิตของมันเทศมักจะได้หัวขนาดใหญ่ และขนาดกลาง เมื่อถึงเวลาขายผลผลิตมักจะได้ราคาเท่ากับหัวมันเทศขนาดเล็กซึ่งได้ราคาน้อย ถึงแม้ว่าจะได้กำไรจากการขายบ้าง แต่ถ้าเทียบกับค่าแรงแล้วมักไม่คุ้มเลย

การส่งเสริมและแหล่งความรู้

จากการสอบถามเกษตรกร พบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปลูกมันเทศเลย ส่วนใหญ่เกษตรกรจะเรียนรู้วิธีการปลูกมันเทศจากประสบการณ์ที่เคยปลูกมันเทศมา แต่เกษตรกรบางรายก็เรียนรู้จากเพื่อนเกษตรกรด้วยกัน หรือญาติๆของตนเองเป็นหลัก

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

ความนำ

จากการค้นคว้าเอกสารพบว่า มินเทสเป็นพืชหัวที่ปลูกมากที่สุดในทวีปเอเชีย เป็นพืชที่ปลูกง่าย มีความทนทานต่อสภาพแวดล้อมแห้งแล้งได้ดี อายุการเก็บเกี่ยวมินเทส คือ 3-4 เดือน หากมีการบำรุงรักษาดี ผลผลิตจะได้ประมาณ 2-8 ตัน ต่อไร่

แต่เท่าที่ผ่านมามีพบว่า เกษตรกรในบางพื้นที่ของไทยปลูกมินเทสน้อยลง ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูก และผลผลิตมินเทสยังไม่แน่นอน และไม่สม่ำเสมอเมื่อเทียบกับพืชไร่ชนิดอื่น แต่จากการสำรวจที่ภาคกลางคือ จังหวัดอยุธยา และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จังหวัดหนองคายพบว่า บางท้องที่ของเกษตรกรมีการปลูกมินเทสมาก และเป็นรายได้เสริมให้เกษตรกรเป็นอย่างดี ดังนั้น หากมีการศึกษาเรื่องการปลูกมินเทสของเกษตรกรในท้องที่เหล่านี้ให้ละเอียด อาจจะสามารถนำไปสู่การปรับปรุง และส่งเสริมการปลูกพืชชนิดนี้ในอนาคต

วิธีศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ เพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกมินเทสของเกษตรกรในเขตภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การเก็บข้อมูล ในช่วงเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2535 โดยเก็บข้อมูลจากพื้นที่ 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอยุธยา และจังหวัดหนองคาย ตามลำดับ

ขั้นตอนการเก็บข้อมูลประกอบด้วย การคัดเลือกพื้นที่ที่จะศึกษา การสำรวจพื้นที่เบื้องต้น และมีการเก็บข้อมูลนั้นโดยการใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (SEMI-STRUCTURED INTERVIEW) คือ เป็นการสัมภาษณ์เกษตรกรตามกรอบคำถามต่างๆที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

สรุปและวิจารณ์ผลการศึกษา

เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของการปลูkmันเทศของเกษตรกรทั้ง 2 จังหวัด ใน 2 ภาค จึงขอสรุปเป็นข้อๆ ตามข้อมูลที่แสดงไว้ในตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ปลูก มันเทศสามารถปลูกได้ในพื้นที่หลายลักษณะเช่น พื้นที่ในที่ดอน พื้นที่ตามชายฝั่งแม่น้ำโขงก่อนและหลังน้ำลด และเชื่อว่า ตามพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำเพียงพอ มีดินที่เหมาะสมน่าจะปลูกได้เช่นกัน

2. พันธุ์มันเทศ ภาคกลาง ที่จังหวัดอุษาคเนย์ มีการปลูkmันเทศ 2 พันธุ์ คือพันธุ์อู๊กา และพันธุ์ปากช่อง เกษตรกรจะปลูกมากที่สุดคือ พันธุ์อู๊กา เป็นที่นิยมของผู้บริโภคเวลานำมาเชื่อม หรือนึ่ง จะสวยงามรับประทานและราคาปัจจุบันอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนพันธุ์ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดหนองคายมีปลูก 2 พันธุ์คือ พันธุ์หัวแดงเนื้อขาว และพันธุ์หัวแดงเนื้อม่วง แต่ที่นิยมปลูกกันมากที่สุดคือ พันธุ์หัวแดงเนื้อขาวเพราะให้ผลผลิตสูงเป็นที่นิยมของผู้บริโภค เนื่องจากว่ามีรสหวานอร่อยมักนำมาทอด ทำของหวาน หรือนำมาเชื่อม แต่เมื่อสอบถามเกษตรกรทั้ง 2 ที่ว่า มีการนำพันธุ์มาจากไหน โดยมากตอบว่าเป็นพันธุ์ที่เห็นมีในหมู่บ้านมานานแล้วไม่ทราบประวัติการนำเข้ามาแน่ชัด และเป็นที่น่าสังเกตว่าพันธุ์มันเทศเหล่านี้เกษตรกรต่างๆไปตามอำเภอต่างๆในจังหวัด มีการปลูkmันเทศเหล่านี้เช่นกัน จึงน่าจะคาดคะเนได้ว่าการปลูkmันเทศพันธุ์เหล่านี้มานานแล้วตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษปลูกสืบทอดกันมา

3. การเตรียมดิน ก่อนปลูก และหลังการปลูกข้าวในภาคกลาง สามารถปลูkmันเทศได้ 2 ครั้งเช่น ที่จังหวัดอุษาคเนย์ วิธีการเตรียมดินทั้ง 2 แห่งก็คล้ายๆกันคือ จะมีการไถตะ 1 ครั้ง และไถพรวนหรือไถเดินตาม 2 ครั้ง เพื่อให้ดินร่วนซุย

4. การเตรียมพันธุ์ เกษตรกรทั้ง 2 แห่งมีการรักษาพันธุ์มันเทศ ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการคล้ายกันคือ จะนำยอดพันธุ์มาปลูกไว้ในสวน หรือพื้นที่ว่างบริเวณรอบๆ บ้าน บางรายจะเหลือท่อนพันธุ์ไว้ที่แปลงปลูกเลย แต่เกษตรกรบางรายถ้าไม่มีการเตรียมพันธุ์จะซื้อยอดพันธุ์มาปลูก

5. การปลูก ระยะที่ปลูกของเกษตรกรทั้ง 2 แห่ง จะแตกต่างกันไป แต่ถ้าจะเปรียบเทียบระยะปลูกตามหลักวิชาการแล้ว พบว่าเกษตรกรมีการปลูกในระยะปลูกที่น้อยกว่าหลักวิชา

การมาก เช่น จังหวัดอุษุธรยา และจังหวัดหนองคาย พบว่ามีระยะปลูก 15x15 ซม. และ 20x20 ซม. ตามลำดับ จากเอกสารเผยแพร่แนะนำให้ใช้ระยะปลูก 30x30 ซม. (กรมส่งเสริมวิชาการ เกษตร, 2521) แต่นั้นเป็นการปลูกตามหลักวิชาการที่ต้องใส่ปุ๋ยและดูแลรักษามาก เป็นที่น่าสังเกตว่าเกษตรกรมักจะไม่ยอมเสี่ยงปลูกตามราชการแนะนำ แม้ว่าผลผลิตที่ได้จะสูงก็ตาม เพราะเกษตรกรยังมีความเข้าใจว่าเคยปลูกวิธีแบบนั้นมาก่อน และให้ผลผลิตมากที่สุดแล้ว และระยะการปลูกของทางราชการแนะนำมีระยะห่างมากเกินไป ทำให้ท่อนพันธุ์ที่นำมาปลูกน้อยลง ผลผลิตที่ได้จะน้อยลงด้วย

6. การดูแลรักษา มันทศเป็นพืชที่ปลูกง่าย เกษตรกรบางรายบอกว่าไม่มีพืชชนิดใดปลูกง่ายเท่ามันทศ เพราะปลูกเสร็จแล้วไม่ต้องทำอะไรเลย รอเก็บเกี่ยวอย่างเดียว แต่บางท้องที่อาจมีการรดน้ำบ้าง 1-2 ครั้ง และถอนหญ้าออกบ้างเท่านั้น

7. การเก็บเกี่ยว มีทั้งใช้น้ำจืดพ่นและใช้มือขุด ที่ใช้น้ำจืดพ่น ส่วนใหญ่นิยมใช้กับพื้นที่ทางภาคกลาง เช่น ที่จังหวัดอุษุธรยา เพราะวิธีนี้จะเก็บเกี่ยวง่ายมาก สะดวกและรวดเร็ว ส่วนที่ใช้มือขุดได้ มักนิยมใช้กับพื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่นที่จังหวัดหนองคาย เพราะพื้นที่ทางภาคนี้ ลักษณะของดินจะประกอบด้วยทรายจำนวนมาก จึงสามารถใช้มือขุดดินได้ในขณะที่มีการเก็บเกี่ยวและจะมีการเก็บเกี่ยวครั้งเดียวแล้วขายผลผลิตสดให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อถึงที่เลย ไม่นิยมออกไปขายผลผลิตเอง เพราะทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายสูง แม้ว่าจะได้ราคามันทศสูงก็ตาม

8. ผลผลิตรายได้ โดยเฉลี่ยทั้ง 2 แห่ง มีตั้งแต่ 5,000-9,000 บาท /ไร่ ที่จังหวัดอุษุธรยา ผลผลิตที่ได้เมื่อเทียบกับปริมาณน้ำฝนจะสัมพันธ์กันคือ ถ้าฝนตกน้อยผลผลิตที่ได้จะต่ำ แต่ถ้าฝนตกมากผลผลิตที่ได้จะสูง ส่วนเกษตรกรจังหวัดหนองคายพบว่า ผลผลิตที่ได้ไม่ขึ้นกับปริมาณน้ำฝนเพราะมีแหล่งน้ำ(แม่น้ำโขงไหลผ่านตลอดปี) ส่วนมากจะขึ้นอยู่กับช่วงเวลาการปลูกมันทศ ถ้ามีการปลูกมันทศพร้อมๆกันหมด จะทำให้ผลผลิตในช่วงเก็บเกี่ยวมีมาก จะขายได้ราคาไม่ค่อยดี และบางที่ถูกพ่อค้ากดราคาต่ำมาก

9. การตลาด โดยมากทั้ง 2 แห่ง จะไม่มีปัญหาในเรื่องตลาดเลย เพราะเกษตรกรจะขายผลผลิตสดให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อถึงที่เลย

10. การกระจายผลผลิต จะไม่ค่อยแตกต่างกันมากนักทั้ง 2 แห่ง เพราะส่วนใหญ่เกษตรกรปลูกมันเทศเพื่อขายเป็นหลัก โดยรวมทั้ง 2 แห่งประมาณ 80-90 % ที่เหลือ 10-20 % จะเอาไว้บริโภค

11. แรงงาน ทั้งผู้ชายและหญิงช่วยกันปลูกมันเทศ ในบางครั้งแรงงานไม่พอก็จะมีภารกิจจ้างแรงงานอื่นในหมู่บ้านมาช่วยบ้าง

12. ปัญหาในการปลูกมันเทศ ที่จังหวัดอุษาคเนย์ จะมีปัญหาเกี่ยวกับแหล่งน้ำมากที่สุด และปัจจัยอื่นๆ ก็มีปัญหบ้างแต่ไม่มากนัก เช่น ราคาปุ๋ย ค่าเช่ารถไถ และค่าเช่าปราบแมลงศัตรูพืช ส่วนที่จังหวัดหนองคาย มักจะมีปัญหาเรื่องราคาไม้แน่นอน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบข้อมูลบางประการเกี่ยวกับการปลูกมันเทศทั้ง 2 จังหวัด ในภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลักษณะ	อยุธยา	หนองคาย
พื้นที่ปลูก	นาดอน	ชายฝั่งแม่น้ำโขง
พันธุ์	พันธุ์อู่กา พันธุ์ปากช่อง	พันธุ์หัวแดงเนื้อขาว พันธุ์หัวแดงเนื้อม่วง
การเตรียมดิน	ไถตะ 1 ครั้ง ไถพรวน 2 ครั้ง	ไถตะ 1 ครั้ง ไถพรวน-ไถเดินตาม 2 ครั้ง
การเตรียมพันธุ์	ยกร่องปลูก นิยมซื้อพันธุ์	ยกร่องปลูก ปลูกเตรียมก่อนพันธุ์
การปลูก	ปลูกระยะ 15x15 ซม. 1 ฮอด / หลุม ก่อนพันธุ์ขนานสั้นร่อง	ปลูกระยะ 20x20 ซม. 1-3 ท่อน / หลุม ก่อนพันธุ์ขวาง-ขนานสั้นร่อง
การดูแลรักษา	รดน้ำ 1-2 ครั้ง ถอนหญ้า มีการใช้ปุ๋ยเร่งหัว ฉีดยากำจัดวัชพืช จากนั้นจะไม่ดูแลรักษา อะไรเลยรอกการเก็บเกี่ยว	ไม่ต้องดูแลรักษาการเก็บ เกี่ยวเท่านั้น
การเก็บเกี่ยว	ใช้น้ำฉีดพ่นหัวมันเทศ เก็บเกี่ยวครั้งเดียว	ใช้มือค้ำในการเก็บมันเทศ เก็บเกี่ยวครั้งเดียว

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะ	อยุธยา	หนองคาย
ราคาผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่	ประมาณ 8,000-9,000 บาท	ประมาณ 5,000 บาท
ตลาด	มีพ่อค้ามารับซื้อถึงพื้นที่	มีพ่อค้ามารับซื้อถึงพื้นที่
การกระจายผลผลิต	ขายประมาณ 90 %	ขายประมาณ 80 %
แรงงาน	บริโภคในครอบครัว 10 %	บริโภคในครอบครัว 20 %
ปัญหาในการปลูก	พบด้วงงวงมันเทศ	พบเสี้ยนดิน

ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกมันเทศ

มันเทศเป็นพืชที่มีคุณสมบัติหลายประการ เช่น ปลูกได้ดีในสภาพพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำ และในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ ดูแลรักษาง่าย รักษาพันธุ์ไว้ปลูกเองได้ มีความทนต่อสภาพแห้งแล้ง ผลผลิตมันเทศสามารถใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง กินได้ ขายได้ เป็นของฝากได้ และไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องการตลาด นอกจากนี้มันเทศเป็นพืชที่มีคุณค่าทางอาหารสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีปริมาณวิตามินเอสูงมาก เมื่อเทียบกับพืชผักชนิดอื่น

มันเทศจึงเป็นพืชที่สมควรจะส่งเสริมให้เกษตรกรทั่วไปปลูก โดยมีข้อที่ควรคำนึงถึง และเป็นแนวทางในการปฏิบัติบางประการ ซึ่งมีลักษณะพิเศษกว่าการส่งเสริมการปลูกพืชชนิดอื่นๆ โดยทั่วไปดังนี้คือ

1. การเลือกพื้นที่ ควรเลือกพื้นที่ที่เป็นดินทรายหรือดินร่วนที่ไม่เป็นเค็ม ปริมาณน้ำฝนในท้องถิ่นควรมีอย่างน้อย 1,000 มม.ต่อปี และควรมีฝนตกบ้างในช่วงปลายฤดูฝน
2. การเตรียมพันธุ์ การรักษาพันธุ์นี้ว่ามีความสำคัญที่จะทำให้การเกษตร สามารถปลูก

มันเทศได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหลังเก็บเกี่ยวมันเทศควรแนะนำให้เกษตรกรปลูกรักษาพันธุ์เอาไว้ อาจจะปลูกตามสวนหรือบริเวณบ้านที่สามารถรดน้ำได้ ก่อนปลูกในแปลงประมาณ 2 เดือน ควรจะปลูกขยายพันธุ์เพื่อให้มียอดพันธุ์พอเพียง ซึ่งถ้าหากปลูกขยายพันธุ์เอาไว้ 1 ไร่ หากใช้เฉพาะยอดพันธุ์ จะสามารถมียอดพันธุ์ปลูกได้ 2-3 ไร่ แต่ถ้าใช้ทั้งต้นคือ ตัดแบ่งออกต้นละ 2-3 ท่อน จะสามารถปลูกได้ในพื้นที่มากกว่านี้

3. การเตรียมดิน ดินที่ปลูกมันเทศควรจะร่วนซุยคือ มีการไถพรวน 3 ครั้ง จากนั้นจึงยกร่อง ดินมักจะแห้งเร็วควรทำร่องขนาดใหญ่กว้าง 100-200 ซม. เพราะจะรักษาความชื้นได้ดีกว่าร่องขนาดเล็ก หากดินมีความชื้นดีอาจจะทำร่องกว้าง 30-50 ซม. ก็เพียงพอ

4. การปลูก ก่อนพันธุ์ที่ปลูกควรมี 3-4 ข้อ หรือยาวประมาณ 15-18 ซม. ระยะปลูกอาจจะเป็น 30x30 ซม. หรือกว้างกว่านั้น

5. การดูแลรักษา ปกติจะดูแลน้อยมาก แต่มีบางสิ่งที่ควรปฏิบัติดังนี้

5.1 เสียนดิน เป็นปัญหาที่พบอยู่เสมอในการปลูกมันเทศ เพื่อป้องกันการระบาดของศัตรูชนิดนี้ จึงควรย้ายที่ปลูกมันเทศ 2-3 ปี หรือใส่ยาฟูราดานก่อนปลูก และวิธีป้องกันอีกวิธีหนึ่งคือ ขุดมันเทศก่อนที่ดินจะแห้งเกินไป เพราะเสียนดินจะเข้าทำลายหัวมันเทศ หลังจากความชื้นในดินลดลงมากหรือดินเริ่มแห้ง

5.2 ดั้วงวงมันเทศ เป็นแมลงศัตรูสำคัญของมันเทศ ที่ทำลายส่วนต่างๆ ของมันเทศ ทำให้มันเทศลงหัวน้อยลง หัวมีคุณภาพต่ำ รสขม เพื่อป้องกันการระบาดไม่ควรปลูกมันเทศซ้ำที่เดิม ควรจะปลูกพืชหมุนเวียน เช่น พืชตระกูลถั่ว เมื่อมีอายุการเก็บเกี่ยวมันเทศครบแล้ว ควรรีบดำเนินการเก็บเกี่ยวมันเทศทันที หรืออาจจะใช้สารเคมี เช่น ฟูราดาน หวานหรือรองกันหลุม ในอัตรา 4-5 กรัมต่อหลุม ก่อนปลูกก็ได้

6. การเก็บเกี่ยว ควรเลือกเก็บเฉพาะหัวมันเทศที่โตได้ขนาดก่อน เวลาขุดมันเทศควรระมัดระวังอย่าให้เถาได้รับอันตราย หรือทำให้รากขาดมากเกินไป เมื่อขุดหัวมันเทศที่โตแล้ว ควรจะกลบดินลงในหลุมที่ขุดด้วยเพื่อที่มันเทศจะเจริญต่อไป และเมื่อมันเทศโตพอแล้วก็จะสามารถเก็บเกี่ยวได้อีก แต่ควรทำในช่วงเก็บเกี่ยว ไม่ควรปล่อยไว้จนแมลงศัตรูพืชเข้าทำลาย

7. การตลาด ปกติเกษตรกรที่ปลูกมันเทศมักจะขายผลผลิตสดเป็นหลัก ในการส่งเสริมการปลูกมันเทศควรแนะนำให้เกษตรกรขายมันเทศในรูปแบบอื่นๆ เช่น มันนึ่ง มันทอด ทำของหวาน จะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มอีก และเกษตรกรควรมีการสืบราคาในตลาดก่อน ก่อนที่จะตั้งราคาขายมันเทศของตน เมื่อมีการปลูกมันเทศมากขึ้นพ่อค้าจะเข้าไปซื้อผลผลิตถึงแหล่งปลูกเลย อาจมีการกดราคาได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2531. คำแนะนำที่ 70. การปลูกมันเทศ. กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กฤษฎา สัมพันธ์อารักษ์. 2531. พืชไร่. ภาควิชาพืชไร่ คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัชชาญ วงศ์สามัญ และคณะ. 2531. รายงานผลการวิจัย เทคโนโลยีการเกษตรพื้นบ้าน: การปลูกมันเทศ. โครงการวิจัยระบบการทำฟาร์ม, มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ทศพร แจ่มจรัส. 2531. ผักฤดูร้อน. คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ศิริ ผาสุก. 2531. ปลูกกินก็ได้ปลูกขายก็ได้. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สมยศ เดชภีรัตน์มงคล. 2535. เอกสารประกอบวิชาพืชหัว. คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สวัสดิ์ ชูชาติ. 2520. "การปลูกมันเทศในสวนยาง". นิตยสารต้นไม้ใหญ่. 1 (พฤษภาคม 2520): หน้า 37.
- ไสว พงษ์เก่า. 2534. พืชเศรษฐกิจ. ภาควิชาพืชไร่นา คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- อุดม โกสิยสกุล. 2530. การปลูกพืชไร่. กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต.
- YERMANOS, P.M. 1985. NEW CROP PRODUCTION HANDBOOK. WASHINGTON: PEACE CROPS.

ภาคผนวก

กรอบคำถามการสัมภาษณ์การปลูกมันเทศ

1. สัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน

ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน

- ชื่อหมู่บ้าน (บ้าน, ตำบล, อำเภอ, จังหวัด)
- หมู่บ้านอยู่ห่างจากอำเภอ (กิโลเมตร)
- ประวัติของหมู่บ้าน (จำนวนครัวเรือนทั้งหมด, จำนวนประชากรทั้งหมด, วัด, โรงเรียน, งานประเพณี)
- อาณาเขตติดต่อ (ทิศเหนือ, ทิศใต้, ทิศตะวันออก, ทิศตะวันตก)
- สภาพดิน (ดินร่วน, ดินเหนียว, ดินทราย, อื่นๆ)
- สภาพภูมิอากาศ
- แหล่งน้ำ
- การติดต่อซื้อขาย
- อาชีพ (อาชีพหลัก, อาชีพรอง)
- กิจกรรมของเกษตรกรในหมู่บ้าน (การปลูกพืช, การเลี้ยงสัตว์)
- ระบบการปลูกพืช (ชนิดพืช, วัตถุประสงค์, เดือนที่ปลูก)
- ประวัติการปลูกมันเทศ

2. สัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

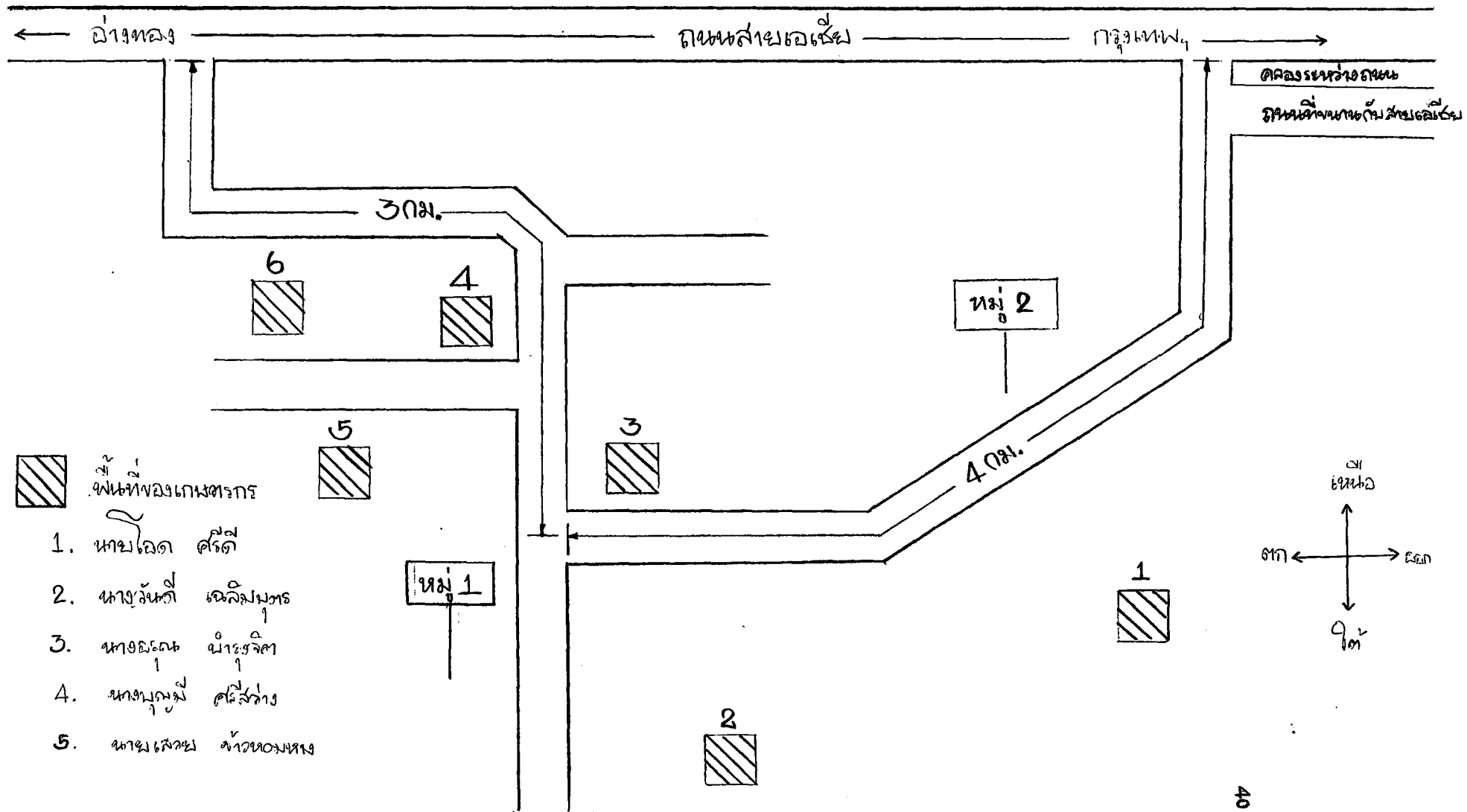
- ชื่อและนามสกุล
- ที่อยู่ (บ้านเลขที่, ตำบล, อำเภอ, จังหวัด)
- เพศ, อายุ, ศาสนา, ระดับการศึกษา, สถานภาพ (โสด/สมรส)
- แรงงานที่ใช้ในการปลูกมันเทศในครอบครัว (คน)

- แรงงานที่จ้างในการปลูกมันเทศ (คน)
- อาชีพหลัก (ทำมากที่สุดในรอบปี)
- อาชีพรอง (ทำรองลงมาจากอาชีพหลัก)
- หน้าที่ทำการเกษตรทั้งหมด (ไร่), หน้าที่ทำการเกษตรเป็นของใคร (เช่า, ของตนเอง)
- พันธุ์ที่ใช้ปลูก, เหตุผลที่ปลูก
- ทน (ของตนเอง, กุ๊ม (ดอกเบ็ช %))
- รายได้, หนี้สิน, แหล่งการเงิน
- แหล่งความรู้ข่าวสารการเกษตร

3. สัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการปลูกมันเทศของเกษตรกร

ข้อมูลทั่วไปของการปลูกมันเทศ

- พันธุ์มันเทศ (ลักษณะพันธุ์)
- การเตรียมพันธุ์
- ฤดูปลูก
- การเลือกพื้นที่ปลูก
- การเตรียมดิน
- วิธีการปลูก
- การดูแลรักษา (การรดน้ำ, การใช้ปุ๋ย, กำจัดวัชพืช, กำจัดโรคแมลงศัตรูพืช)
- การเก็บเกี่ยว
- ผลผลิตทั้งหมดต่อไร่ (ปีนี้, ปีที่แล้ว)
- มีการเก็บผลผลิตไว้อย่างไร
- การบริโภคผลผลิตในครัวเรือน
- ปัญหาเกี่ยวกับการปลูกมันเทศ (การผลิต, การตลาด)

ภาพที่ 1 แสดงพื้นที่ การปลูกอาคาร บ้านป่า ตำบลบ้านท่า อำเภอบางปะหัน จังหวัดอยุธยา

